

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Aika luontevasti tilanteesta toiseen”

Tapaustutkimus sisäkorvaistutetta käyttävän aikuisen kommunikaatiotavoista
ja tulkkauksen tarpeesta

Katariina Haikarainen

Viittomakielen tulkin ko (240 op)

Huhtikuu/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielen tulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Katariina Haikarainen	Sivumäärä 38 ja 6 liitesivua
Työn nimi ”Aika luontevasti tilanteesta toiseen”. Tapaustutkimus sisäkorvaistutetta käyttävän aikuisen kommunikaatiotavoista ja tulkkauksen tarpeesta	
Ohjaava(t) opettaja(t) Liisa Martikainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Humanistinen ammattikorkeakoulu, Liisa Martikainen ja Päivi Rainò	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia sisäkorvaistutetta käyttävän aikuisen kommunikaatiotapaa/ -tapoja ja tulkkauksen tarvetta eri kommunikaatiotilanteissa. Työn tilaajana toimi Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö on osa Humanistisen ammattikorkeakoulun tekemää sisäkorvaistuttehanketta ”Sisäkorvaistutteen saaneiden lasten kuntoutuksen ja tulkkauspalvelujen tarkoituksenmukaisuus ja tulevaisuuden tarve”. Hankkeen tutkimusjoukkona ovat vuosina 1990–2002 syntyneet henkilöt, joille on asennettu sisäkorvaistute vuosina 1997–2008.</p> <p>Opinnäytetyö oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuskysymyksiä oli yhteensä kaksi. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tutkittiin sitä, mitä kommunikaatiotapaa/ -tapoja sisäkorvaistutteen saanut henkilö käyttää eri kommunikaatiotilanteissa ja miksi. Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitettiin sitä, millaisissa tilanteissa sisäkorvaistutteen saanut henkilö käyttää tulkkia ja miksi. Opinnäytetyö tehtiin tapaustutkimuksena ja tutkimushenkilönä toimi 16-vuotiaana sisäkorvaistutteen saanut Saija (nimi muutettu).</p> <p>Tutkimusmenetelminä käytettiin havainnointia ja haastattelua. Tutkimushenkilöä havainnoitiin neljässä eri kommunikaatiotilanteessa. Havainnointitilanteista kaksi sijoittui tutkimushenkilön työpaikalle ja kaksi tilannetta tapahtui hänen vapaa-ajan toiminnoissaan. Havainnoinnin jälkeen tehtiin strukturoitu haastattelu kyseisten havainnointitilanteiden perusteella.</p> <p>Tuloksista selvisi, että eri kommunikaatiotilanteissa tutkimushenkilö käyttää puhuttua suomea, viittomakieltä sekä viitto ja puhuu samaan aikaan. Mitä kommunikaatiotapaa hän kulloinkin käyttää, riippuu seurasta. Jos paikalla on viittomakielisiä, hän viitto. Jos paikalla on kuulevia, hän puhuu. Jos kommunikaatiotilanteessa tutkimushenkilön lisäksi on sekä viittomakielisiä että kuulevia, hän puhuu sekä viitto ja/tai tulkkaa viittomakielen ja suomen kielen välillä. Tutkimushenkilö käyttää joko kirjoitustulkkia tai viittomakielen tulkkia. Yleensä viittomakielen tulkki viitto suomen kielen mukaisesti, mutta voi myös tulkata viittomakielelle. Tutkimushenkilö tilaa tulkin yleensä työhön liittyviin koulutuksiin tai isompiin esiintymis- ja juhlatilaisuuksiin.</p> <p>Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat viittomakielen tulkkiopiskelijat sekä jo valmistuneet viittomakielen tulkit. Työ on viittomakielen tulkkausalueelle tärkeä, sillä sisäkorvaistutetta asennetaan yhä enemmän eli sisäkorvaistutteen käyttäjät ovat viittomakielen tulkkien jatkuvasti kasvava asiakasryhmä.</p>	
Asiasanat suomalainen viittomakieli, sisäkorvaistutteen, tulkkaus, kvalitatiivinen tutkimus, tapaustutkimus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpretation

ABSTRACT

Author Katariina Haikarainen	Number of Pages 38 and 6 appendices
Title "Quite naturally from one situation to another". Case study about communication methods and interpreting requirements of an adult with a cochlear implant	
Supervisor(s) Liisa Martikainen	
Subscriber and/or Mentor HUMAK University of Applied Sciences, Liisa Martikainen & Päivi Rainò	
Abstract <p>The purpose of this thesis was to examine what communication method/ methods does an adult who has a cochlear implant use in different kind of communicational situations and what is his/her interpretation requirements like. The thesis was subscribed by HUMAK University of Applied Sciences. This thesis was part of the research project "Expediency and future's requirements of rehabilitation and interpreting service to children with cochlear implants" by HUMAK University of Applied Sciences. The research subject of the research project is people who are born between the years 1990-2002 and who has been implanted with a cochlear implant between the years 1997-2008.</p> <p>This thesis was a qualitative research. There were two research questions in this thesis. The first question examined that what communication method/ methods does a person with a cochlear implant use in different kind of communicational situations and why. The second question examined that in what kind of situations does a person with a cochlear implant use an interpreter and why. This thesis was a case study and the research subject was a person called Saija (name changed) who has been implanted with the cochlear implant at the age of 16.</p> <p>Research methods were observation and interview. The research subject was observed in four different communicational situations. Two of them was placed at her job and two of them happened in her spare time occasions. After that there was a structured interview based on the observation situations.</p> <p>The results indicate that the research subject uses spoken Finnish, Finnish sign language and she also signs and speaks at the same time. What communication method she uses depends on in what kind of company she is in. If she is with signing people, she signs. If she is with hearing people, she speaks. If there are both signing and hearing people in a communicational situation, the research subject signs and speaks and/or interpreters between sign language and Finnish. The research subject uses either a writing interpreter or a sign language interpreter. Usually, the sign language interpreter signs obeying the Finnish lexical order but interpreting can also be in sign language. Mostly the research subject reserves an interpreter when she has a work related training or bigger events and parties.</p> <p>The target of this thesis was sign language interpreting students and already graduates in sign language interpreting. This research is important to sign language interpreting area because cochlear implants are being installed even more and more. In consequence, people with cochlear implants are continuously growing group of customers of sign language interpreters.</p>	
Keywords Finnish sign language, cochlear implants, interpreting, qualitative search, case study	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 SISÄKORVAISTUTE	7
2.1 Kenelle sisäkorvaistute?	7
2.2 Sisäkorvaistutteen toiminta	8
3 SISÄKORVAISTUTTEEN VAIKUTUKSET	9
3.1 Leikkauksen jälkeiset toimenpiteet	9
3.2 Kuulon taso leikkauksen jälkeen	9
4 SISÄKORVAISTUTE JA KOMMUNIKAATIO	10
4.1 Kommunikaatio	10
4.2 Kommunikaatiotavan valinta	11
4.3 Kommunikaatiotavat	12
5 SISÄKORVAISTUTE JA TULKKAUS	14
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	15
6.1 Tutkimusstrategia ja tutkimuskysymykset	16
6.2 Tutkimusmenetelmät	16
6.3 Tutkimuksen kulku	18
6.4 Tutkimushenkilön valinta	19
7 TUTKIMUSHENKILÖN HAVAINNOINTI JA HAASTATTELU	20
7.1 Neljän eri havainnointitilanteen toteutuminen	20
7.2 Haastattelun toteutuminen ja käsiteltävät aihepiirit	23
8 TULOKSET JA ANALYSOINTI	24
8.1 Tutkimushenkilön kommunikaatiotavat	25
8.2 Tutkimushenkilön tulkin käyttö	28
9 POHDINTA	30
9.1 Yhteenveto tuloksista	31
9.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja onnistuminen	33
9.3 Tutkimustulosten hyödyntäminen	34
9.4 Jatkotutkimusaiheet	35
LÄHTEET	36
LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Sisäkorvaistuteasia herättää suurta keskustelua niin maailmalla kuin meillä Suomesakin. Sisäkorvaistuteleikkaukset lisääntyvät maassamme jatkuvasti. Nykyisin vaikea-asteisesti kuulovammaisena syntyvien lasten ensisijainen kuntoutusmuoto on sisäkorvaistuteleikkaus ja leikkauksen jälkeen aloitettava puheterapia. Diagnoosin saaneista noin 95 prosentille leikataan sisäkorvaistute. (LapCI ry 2011a.) Suomessa sisäkorvaistutteen käyttäjiä on yhteensä noin 700. Maassamme asennetaan nykyään noin 50–70 sisäkorvaistutetta vuosittain ja vajaa puolet niistä asennetaan lapsille. (Löppönen, Jero & Kentala 2011.) Sisäkorvaistuteasia koskettaa siis vahvasti viittomakielialaa ja näin ollen vaikuttaa myös viittomakielen tulkin jokapäiväiseen työhön.

Opinnäytetyöprosessin alussa pohtiessani mielenkiintoista ja mieluista opinnäytetyöaihetta, halusin tutkia sellaista asiaa, joka koskettaa läheisesti viittomakielen tulkin arkipäivää. Halusin aiheen olevan myös sellainen, josta viittomakielen tulkeilla kuin yleensäkin viittomakielialan työntekijöiltä on vielä paljon opittavaa. Hyppäsin itsellenikin tuntemattomaan maailmaan, kun valitsin opinnäytetyöni teemaksi sisäkorvaistutteen.

Suomessa sisäkorvaistuteleikkauksia alettiin tehdä lapsille vuodesta 1995 eteenpäin (Ahti 2000a, 67). Eli aihe on vielä melko uusi ja tuntematon, vaikka erilaisia tutkimuksia aiheesta on tehtykin. Tällä hetkellä viittomakielen tulkin koulutuksessa opintosuunnitelmaan ei kuulu käytännössä lainkaan sisäkorvaistuteasiaa. Asiaa käsitellään hieman, mutta hyvin pintapuolisesti. Tämä on harmi, sillä sisäkorvaistuteleikkaukset lisääntyvät ja tulevaisuudessa asia koskettaa tulkkeja yhä enemmän. Jo lähitulevaisuudessa tulkeilla on oltava kattava määrä tietoa sisäkorvaistutteen toiminnasta, sisäkorvaistuteleikkattujen eri kommunikaatiomenetelmistä, elämästä ja taustoista. Oman opinnäytetyöni kautta voin olla mukana tuomassa tätä tietoa tuleville ja jo valmistuneille tulkeille. Sisäkorvaistuteasiaan syvemmin perehtyminen laajentaa tulkin tietämystä ja näin ollen kehittää ammattitaitoa.

Sisäkorvaistuteasiaa voi tarkastella hyvin monestakin eri näkökulmasta. Esimerkiksi Maija Lauronen (2008) on tutkinut nuorten sisäkorvaistutteen käyttäjien identiteettiä ja heidän kielivalintojaan. Useimmat sisäkorvaistutteeeseen liittyvät tutkimukset tarkastelevat puheen ja kuulemisen kehittymistä vanhempien ja ammattilaisten näkökulmasta (Lauronen 2008, 39). Itse halusin tutkia sisäkorvaistutteen käyttäjän arkielämän kommunikaatiota, sillä kommunikaatiokirjo on varsin laaja. Sisäkorvaistutteen saaneet käyttävät kommunikaatiokeinoinaan puhetta, huulilukua, viitottua puhetta ja kirjoitusta (Laurén 2006, 202). Sisäkorvaistutteen saanut henkilö voi käyttää myös viittomakieltä kommunikaation tukena (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2012). Kerron tässä opinnäytetyössäni myös muista kommunikaatiomenetelmistä, joita sisäkorvaistutteen saaneet voivat käyttää. Osa sisäkorvaistutteen käyttäjistä käyttää myös tulkkia (Laurén 2012). Viittomakielen tulkin ammattialaa ajatellen halusin nostaa myös tulkkauksen tarpeen yhdeksi näkökulmaksi opinnäytetyöhöni.

Opinnäytetyöni on tapaustutkimus, jossa tutkin yhden aikuisen sisäkorvaistutteen käyttäjän kommunikaatiotapoja eri tilanteissa hänen työpaikallaan ja vapaa-ajallaan. Tutkin myös sitä, jos suora kommunikaatio ei toimi, käyttääkö hän tulkkia joissakin tilanteissa. Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä kommunikaatiotapaa/ -tapoja sisäkorvaistutteen saanut henkilö käyttää eri kommunikaatiotilanteissa ja miksi?
2. Millaisissa tilanteissa sisäkorvaistutteen saanut henkilö käyttää tulkkia ja miksi?

Tutkimukseni tavoitteena ei ole yleistää, vaan olen tietoisesti valinnut tutkimuskohdeksi yhden henkilön, jolloin nostan esiin yhden esimerkin, kuinka sisäkorvaistutteen käyttäjä kommunikoi. Tutkimusmetodeinani ovat havainnointi sekä haastattelu, jolloin saan mahdollisimman monipuolisen kuvan sisäkorvaistutetta käyttävän henkilön kommunikaatiosta ja hänen ajatuksistaan.

Opinnäytetyöni tilaajana toimii Humanistinen ammattikorkeakoulu. Tutkimukseni on hankkeistettu ja on siis osa Humanistisen ammattikorkeakoulun Kela-rahoitteista tutkimushanketta ”Sisäkorvaistutteen saaneiden lasten kuntoutuksen ja tulkkauspalvelujen tarkoituksenmukaisuus ja tulevaisuuden tarve”. Hankkeen tutkimusjoukkona ovat vuosina 1990–2002 syntyneet henkilöt, joille on asennettu sisäkorvaistute vuo-

sina 1997–2008. Yhteensä heitä on noin 200. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011.)

2 SISÄKORVAISTUTE

Sisäkorvaistute on sähköinen kuulokoje (Kronlund 2000, 339). Istutteella on monia eri nimityksiä. Englanniksi se on cochlear implant (CI) ja suomen kielessä käytetään termejä sisäkorvaimplantti tai kokleaaimplantti. Kielitoimisto suosittaa termiä sisäkorvaistute, koska laitteen elektrodit istutetaan sisäkorvaan. Yleisin termi vaikuttanee olevan implantti. Implantti on terminä luonteva johdannainen, sillä yleensä puhutaan lapsen implantoinnista. (Kurki & Takala 2005, 44.) Käytän tässä opinnäytetyössäni termejä sisäkorvaistute, istute ja implantti.

2.1 Kenelle sisäkorvaistute?

Istute on tarkoitettu kuuroille, kuuroutuneille tai erittäin vaikea-asteisesti kuulovammaisille (Kronlund 2000, 339). Tämä tarkoittaa, että henkilöt, joilla on molemmissa korvissaan vaikea sisäkorvatyypinen kuulovika, voivat saada sisäkorvaistutteen. Jos henkilöllä on niin vaikea kuuloaistinsoluvaurio, ettei tavallisesta kuulolaitteesta ole hänelle hyötyä, sisäkorvaistutteen leikkaamista voidaan harkita. (Jero & Kentala 2007.) Sisäkorvaistute asennetaan syntymäkuuroille lapsille yleensä ennen kahden vuoden ikää ja kuuroutuneille lapsille puheen oppimisen jälkeen. Aikuisille istute asennetaan mahdollisimman pian kuuroutumisen jälkeen tai kuulovamman muututtua vaikea-asteiseksi. (Kuuloliitto ry 2009a.)

1980-luvun alussa Englannissa markkinoille tulivat ensimmäiset sisäkorvaistutteet (LapCI Ry 2011a). Suomessa sisäkorvaistuteleikkauksia tehtiin alun perin vain myöhemmällä iällä kuuroutuneille aikuisille, mutta nykypäivänä puolet istutteista asennetaan lapsille (Jero & Kentala 2007). Suomessa lasten sisäkorvaistuteleikkaukset aloi-

tettiin vuonna 1995 (Ahti 2000a, 67). 1990-luvun loppupuolella kaikissa Suomen keskussairaaloissa ryhdyttiin asentamaan sisäkorvaistutteita (Jero & Kentala 2007). Nykyisin kun lapsella havaitaan kuulovamma, yhä useammin mietitään sisäkorvaistutteen asentamista hänelle. Päätös implanttileikkauksesta on tehtävä melko ajoissa, koska laitteen hyöty on sitä suurempi mitä nuorempana se asennetaan. (Kurki & Takala 2005, 44.) Sisäkorvaistutetta käyttäviä aikuisia ja lapsia on maailmalla kymmeniätuhansia (Jero & Kentala 2007). Meillä Suomessa käyttäjiä on noin 700, joista aikuisia on hieman yli puolet (Kuuloliitto ry 2009a). Maassamme asennetaan vuosittain noin 50–70 istutetta ja vajaa puolet niistä asennetaan lapsille (Löppönen, Jero & Kentala 2011).

Aikaisemmin sisäkorvaistutetta harkittiin vain yhteen korvaan, mutta molemminpuolinen istutehoito (bilateraallinen istutehoito) on vähitellen yleistynyt 1990-luvun jälkipuoliskolta lähtien. Molemminpuolisesta istutehoidosta on tullut joissakin maissa vaikiintunut käytäntö siten, että sitä harkitaan aina, kun istutehoidon arvio tulee ajankohtaiseksi. (Mäki-Torkko 2007, 51.)

2.2 Sisäkorvaistutteen toiminta

Sisäkorvaistute koostuu useammasta eri osasta; ulkoisesta puheprosessorista, sen lähetinkelasta, ihonalaisesta vastaanottimesta sekä sisäkorvan elektrodijohdosta (Sivonen 2007, 53). Ulkoinen puheprosessori voidaan kiinnittää kaulukseen tai korvan taakse. Se kerää ja valikoi ääniaallot ja muuttaa ne sähköisiksi signaaleiksi. Nämä signaalit välittyvät sisäiseen istutejärjestelmään radioaaltoina. Leikkauksessa varsinainen istute, joka on siis laitteen sisäinen osa, asennetaan ohimoluuhun. Elektrodijohto, joka lähtee varsinaisesta istutteesta, viedään sisäkorvan nesteiseen kuulokäytävään sisäkorva-avanteen kautta. (Jero & Kentala 2007.) Signaalit kulkevat siis lähetinkelan ja istutteen kautta sisäkorvaan ja siellä sijaitseviin elektrodeihin, jotka stimuloivat kuulohermoja (Sivonen 2007, 53). Kuulohermosta nämä signaalit lähtevät kuuloaivokuorelle, jossa nämä signaalit tulkitaan ääniksi. Kuten tavalliset kuulolaitteetkin, sisäkorvaistute toimii joko paristoilla tai akuilla. (Jero & Kentala 2007.) Nykyisin on käytössä kahdenlaisia istutelaitteistoja. Toisessa mallissa on erillinen taskussa

kannettava puheprosessori ja toisessa mallissa myös puheprosessori sijaitsee korvan takana olevassa osassa. (Satakieliohjelma 2006.)

3 SISÄKORVAISTUTTEEN VAIKUTUKSET

3.1 Leikkauksen jälkeiset toimenpiteet

Sisäkorvaistuteleikkaus tehdään yleisanestesiassa ja leikkauksen kesto on kolmesta viiteen tuntia. Noin neljän viikon jälkeen leikkauksesta istute aktivoidaan ja laitteen säätö eli ohjelmointi aloitetaan. Tarkoitus on, että käyttäjälle löydetään sopivin kuuntelualue eli laitteesta saadaan paras mahdollinen apu kuulemiseen. Erityisesti alussa tarvitaan yleensä useita säätökertoja. Myöhemmin istutteen toiminta tarkastetaan vähintään kerran vuodessa. Kuntoutukseen kuuluu myös erityisesti lapsilla puheen kuntouttaminen ja puheenkehityksen seuraaminen puheterapiassa. (Kuuloliitto ry 2009b.)

Implantin käynnistyksen jälkeiset ensimmäiset äänielämykset ovat mahdollisesti outoja, eivätkä yleensä välitä suoraan ymmärrettävää informaatiota. Sisäkorvaistutteen käyttö vaatii totuttelua ja ääniärsykkeiden hyväksikäyttö esimerkiksi puheen ymmärtämiseksi riippuu muun muassa kuurouden kestosta ja usein siihen vaaditaankin hyvin pitkiä käyttöjaksoja. Sisäkorvaistutteen ohjelmointia tarkistetaan ja muutetaan sitä mukaa kun potilas alkaa tottua kuulemiinsa ääniin ensimmäisten viikkojen ja kuukausien aikana. (Kronlund 2000, 341–342.)

3.2 Kuulon taso leikkauksen jälkeen

Sisäkorvaistutteen avulla kuurona syntyneet lapset tai myöhemmin kuuroutuneet saavat mahdollisuuden kuulonvaraiseen vuorovaikutukseen, mutta jokaisen saama hyöty sisäkorvaistutteesta on yksilöllinen. Normaalialueen kuuloa laitteella ei saavuteta ja

parhaimmillaankin sisäkorvaistutteen avulla saatua kuulemiskykyä voidaan verrata lievään huonokuuloisuuteen. (Jero & Kentala 2007.) Istutteen kautta koettavaa ääntä ovat kuvailleet myöhemmällä iällä kuuroutuneet ja heidän mielestään ääni on metallisempi ja sävyttömämpi kuin normaalisti kuullessa. (Jero & Kentala 2007.) Sisäkorvaistutteeseen olennaisesti liittyy termi kuuloikä. Termillä tarkoitetaan sitä, kuinka kauan lapsella on ollut mahdollisuus kuulla sisäkorvaistuteleikkauksen jälkeen. (Kurki & Takala 2005, 46.)

Jos sisäkorvaistutteen käyttäjät ovat hiljaisessa, hälyttömässä ympäristössä, he pärjäävät yleisesti hyvin ja erottavat puhetta hyvin (Kronlund 2008, 79). Tilanteissa, joissa on taustahälyä ja tila kaikuu, puheen tunnistuskyky ja kuuleminen heikkenevät (Löppönen 2007, 47). Yleensä sisäkorvaistutteen saaneella henkilöllä on vain yksi istute. Äänilähteen paikantaminen tuottaa siis vaikeuksia, koska henkilö kuulee vain toisella korvallaan. Jos puhuja istuu sillä puolella, missä istute on, henkilö ymmärtää puhetta paremmin. (Snellman & Lindberg 2007, 8.)

4 SISÄKORVAISTUTE JA KOMMUNIKAATIO

Tässä luvussa kerron kommunikaation käsitteestä, kommunikaatiotavan valinnasta sekä sisäkorvaistutetta käyttävien henkilöiden kommunikaatiotavoista. Kommunikaatiotavan valinnasta kerron pääasiassa lapsen ja nuoren näkökulmasta, sillä opinnäytetyöni tutkimushenkilön kuulon aleneminen huomattiin lapsena, hänen ollessa 3-4 -vuotias ja hänelle leikattiin sisäkorvaistute 16 vuoden iässä.

4.1 Kommunikaatio

Kommunikoinnilla eli viestinnällä tarkoitetaan yleensä ihmisten välistä, tietoista vuorovaikutusta. Kommunikoidessaan ihmiset ilmaisevat toisilleen tietojaan, ajatuksiinsa, tarpeitaan ja tunteitaan. Ihmiset myös vastaanottavat ja tulkitsevat toistensa ilmaisuja. Kommunikointitapoja on monenlaisia. Kommunikointi voi perustua symboli-

seen kieleen, eleisiin, äänteisiin tai muihin sanattoman viestinnän keinoihin. (Kuuloliitto ry 2009c.)

4.2 Kommunikaatiotavan valinta

Suomessa noin 15 prosentilla koko väestöstä on jonkin asteinen kuulovamma. Maassamme syntyy vuosittain noin 50–60 vaikeasti tai erittäin vaikeasti kuulovammaista lasta. (Sorri 2000, 78.) Vanhemmat joutuvat pohtimaan monia asioita, kun lapsella todetaan kuulovamma. Erityisesti pohdintaa aiheuttaa se, kuinka lapsen kanssa kommunikoidaan. Yleensä kommunikointi tapahtuu puheella, jos kuulovamma on lievä. Kun lapsen kuulovamma on vaikea tai erittäin vaikea, kommunikaatiotavan valinta mietityttää enemmän. On ajankohtaista pohtia alkaako perhe opetella viittomakieltä vai laitetaanko lapselle sisäkorvaistute. Ja jos istute leikataan, onko viittomakieli vielä tarpeellinen? (Takala 2005, 29.)

Kuurojen vanhempien kuurojen lasten kohdalla tilanne on erilainen, sillä yleensä perhe viitto. Yli 90 prosenttia kuuroista lapsista syntyy kuuleville vanhemmille, jolloin kuulevat vanhemmat joutuvat pohtimaan tarkasti opettelevatko he viittomakielen voidakseen kommunikoida lapsensa kanssa. (Takala 2005, 29–30.) Sisäkorvaistuteleikatun lapsen kuntoutuksessa noudatetaan samoja periaatteita kuin muidenkin vaikeasti kuulovammaisten pikkulasten kuntoutuksessa. Eli hänen on saatava harjoitusta vuorovaikutustaitojen kehittämiseen ja kuulonharjoituksiin sekä huuliolukuun. Varhaisvaiheessa on myös tärkeää opiskella ja käyttää viittomamerkkejä, ellei näitä korvata jollakin muulla visuaalisella kommunikointikeinolla. (Ahti 2000b, 139.)

Kuulovammaisen lapsen oikeasta kommunikaatiometodista on väitelty jo vuosisatojen ajan. Aika ajoin on siirrytty äärimmäisyydestä toiseen: puhutusta kielestä viittomakieleen, ja jälleen takaisin. Ei voi kuitenkaan yleisesti sanoa, mikä tapa on oikein tai mikä tapa väärin, sillä jokainen kuulovammaisen, perhe ja ympäristö on ainutlaatuinen. (Snellman & Lindberg 2007.) Kun sisäkorvaistutteen käyttäjiä on tutkittu, tutkimustuloksissa yhteistä näyttäisi olevan sekä suomen että viittomakielen tai viittomien käytön suosiminen, sillä implantoinnin onnistuminen ei ole täysin varmaa. Kak-

sikielisyyys on myös suuri rikkaus, eikä siitä ole haittaa lapselle. (Kurki & Takala 2005, 50.)

Kommunikaatiomenetelmän tai menetelmien valinta ja kouluratkaisut kulkevat käsi kädessä. Tällä hetkellä Suomessa sisäkorvaistutteen saaneiden lasten kouluratkaisut ovat hyvin yksilöllisiä ja erilaisia. Lapsi voi opiskella kuulovammaisten koulussa, yleisopetukseen integroituneena tai peruskoulun yhteydessä huonokuuloisten luokassa. Usein aluksi perheet käyttävät kokonaiskommunikaatiota implantoidun lapsensa kanssa, eli he viittovat, puhuvat ja käyttävät ilmeitä ja eleitä. Kun lapsen kuuloikä kasvaa, eri perheet valitsevat hyvin yksilöllisesti kommunikointikäytännöt. (Kurki & Takala 2005, 49.)

4.3 Kommunikaatiotavat

Sisäkorvaistutetta käyttävän henkilön kuulemisen taso ja kommunikaatiotapa riippuvat tilanteesta sekä laitteen tuomasta yksilöllisestä hyödystä. Näiden perusteella henkilö lukeutuu joko kuuroutuneiden tai huonokuuloisten ryhmään. (Laurén 2006, 203.) Sisäkorvaistutteen käyttäjien kommunikaatiomenetelmien kirjo onkin varsin laaja. Sisäkorvaistutteen saaneet käyttävät kommunikaatiokeinoinaan puhetta, huulilukua, viitottua puhetta ja kirjoitusta (Laurén 2006, 202). Tutkin myös Susanne Snellmanin ja Thomas Lindbergin (2007) kirjaa ”Apua -kuulovammainen oppilas luokassani!” jossa kerrotaan myös esimerkiksi puhemenetelmästä, totaalikommunikaatiosta, vinkkipuheesta ja tukiviittomista sisäkorvaistutteen käyttäjän kommunikaatiokeinoina. Sisäkorvaistutteen saanut henkilö voi käyttää myös viittomakieltä kommunikaation tukena (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2012). Näistä kaikista menetelmistä kerron tässä alaluvussa.

Puhemenetelmän eli oraalimenetelmän ideana on antaa kuulovammaiselle lapselle rikas puhuttu kieli. Muun muassa sisäkorvaistutteen avulla se on mahdollista. Puhemenetelmässä lasta kannustetaan äänen ja puheen tuottamiseen arkisissa askareissa ja puheterapiassa. Huulilukua ja luonnollisia eleitä voidaan käyttää kommunikaation helpottamiseksi. (Snellman & Lindberg 2007, 58.) Termillä huulio tarkoitetaan

ihmisen koko näkyvää artikulaatioelimistöä: huulia, hampaita, kieltä ja leukaa. Huulitalukemisessa seurataan artikulaatioelimistön liikkeitä. Vaikka huulitalukija ei kuulekaan puhuja ääntä, hän pystyy lukemaan huulilta mitä hän sanoo. Huuliolukeminen on hieman laajempi käsite kuin huulitalukeminen, sillä siihen liittyy visuaalinen ja auditiivinen informaatio. Myös ilmeisiin, tilanteeseen ja kieleen liittyvä informaatio kuuluu huuliolukemiseen. Huuliolukua käytetään puheen ymmärtämisen tukena. Huuliolukua käytettäessä kuuloinformaatiota täydennetään tai se korvataan ilmeiden, eleiden ja artikulaatioelimistön seuraamisella. (Kuuloliitto ry 2009d.)

Totaalikommunikaatiossa lähes kaikki keinot ovat sallittuja. Tärkeintä on, että kommunikointi kuulovammaisen kanssa onnistuu. Totaalikommunikaatiossa voi käyttää apuna ääntä, huuliolukua, eleitä, mimiikkaa, viitottua suomea, käsiaakkosia tai tukiviittomia. (Snellman & Lindberg 2007, 58.) Vinkkipuhe on huulioluvun apuväline. Sen avulla voidaan tukea muun muassa sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen puhutun kielen ymmärtämistä kuin puheen tuoton kehitystä. (LapCI ry 2011b.) Vinkkipuheessa käsimuodot edustavat konsonantteja ja käden paikat edustavat vokaaleja (Snellman & Lindberg 2007, 59).

Suomalainen viittomakieli on suomalaisten kuurojen käyttämä omaleimainen kieli. Viittomakielessä on oma kielioppinsa sekä sanastonsa eli viittomistonsa. (Hytönen & Rissanen 2006, 24.) Viitotun puheen perustana ovat puhuttu kieli ja sen rakenteet. Se on kommunikaatiomenetelmä, joka tukee huulitalukua. Viitotussa puheessa käytössä ovat viittomakielen viittomat, sormiaakkoset sekä joitakin viittomakielen kieliopillisia rakenteita. Kaikkia viittomakielen ominaisuuksia tai viittomia ei voi käyttää, sillä viitottu puhe perustuu suomenkielisen puheen/ huulion ja viittomien yhtäaikaiseen tuottamiseen. (Laurén 2006, 215.) Myös yksittäisiä viittomia voi käyttää puhekielen ymmärtämisen helpottamiseksi. Tällöin puhutaan tukiviittomisesta. (Snellman & Lindberg 2007, 60.) Tukiviittomisessa ei viitota jokaista sanaa, vaan valitaan viestin merkityksen kannalta olennaiset viittomat (Papunet 2011).

5 SISÄKORVAISTUTE JA TULKKAUS

Osa sisäkorvaistutteen käyttäjistä käyttää myös tulkkia (Laurén 2012). Tässä luvussa esittelenkin millaisia tulkkausmenetelmiä sisäkorvaistutteen saaneet henkilöt mahdollisesti käyttävät. Kerron kirjoitustulkkauksesta, viitotun puheen tulkkauksesta sekä puheen toistosta. Kuten edellisessä luvussa mainitsin, sisäkorvaistutteen käyttäjät lukeutuvat joko kuuroutuneiden tai huonokuuloisten ryhmään. Yhteiskunnan järjestämä tulkkipalvelu kuuluu huonokuuloisten ryhmästä vaikeasti huonokuuloisille. (Laurén 2006, 203.)

Tulkkipalvelua tarvitaan kun paikalla on useita ihmisiä ja kun kuunteluolosuhteet eivät ole hyvät (Laurén 2006, 203). Huonokuuloiset, kuuroutuneet ja sisäkorvaistutetta käyttävät henkilöt käyttävät useimmiten kirjoitustulkausta tai viitotun puheen tulkkausta, koska suomi tai ruotsi on heidän äidinkieltensä (Laurén 2012). Myös sormiaakkosviestintää, puheen toistoa ja näyttöä käytetään huonokuuloisten ja kuuroutuneiden tulkkausmenetelminä, vaikkakin vähemmän (Laurén 2006, 203). Useissa tilanteissa huonokuuloiset ja sisäkorvaistutetta käyttävät henkilöt pystyvät kuulemaan jonkin verran, joten tulkkaus toimii kuulon tukena. On mahdollista, että yhdellä asiakkaalla on monia vaihtoehtoja kommunikointitavoikseen ja tällä tavoin yhden tulkkaus-tilanteen aikana tulkkaustapaa voidaan vaihtaa asiakkaan omien toiveiden, tilanteen sekä tulkin taitojen mukaan. (Laurén 2012.)

Kirjoitustulkkauksella tarkoitetaan tulkkausmenetelmää, jossa puhe ja muut tilanteeseen vaikuttavat äänet tulkataan eli kirjoitetaan tekstiksi. Tavallisesti kirjoitustulkkaus tehdään tietokoneella, mutta se voidaan tehdä myös käsin kirjoittamalla paperille. (Laurén 2006, 205.) Tulkkauksessa käytettävä tietokone yhdistetään video-/dataprojektoriin, jos paikalla on useampia tulkin käyttäjiä (Kuuloliitto ry 2009e). Kun tulkataan viitotulle puheelle, tärkeintä on suomen kielen mukaisuus ja selkeä huulio. Viitotun puheen tulkkauksessa vaaditaan suomen kielen mukaisuutta, mutta tulkin ei tarvitse noudattaa täysin puhujan lauserakennetta. Tulkki päättää tulkkaustilanteessa miten hän puhujan lauseet tulkaa ja tekee tarvittavat muutokset. Tärkein asia on, että viesti on muotoiltu tulkin käyttäjän kannalta mahdollisimman hyvin ja viesti voi-

daan vastaanottaa viitotulla puheella. Viestin asiasisällön on kuitenkin aina säilyttävä samana, vaikka rakenne muuttuisikin. (Kuuloliitto ry 2009f.)

Puheen toisto tulkkausmenetelmänä tarkoittaa sitä, että tulkki toistaa puhutun viestin selkeällä huuliolla joko selkeällä äänellä tai äänettömästi. Tilanteissa, joissa puhuja on kaukana eikä tulkkauksen seuraaja voi kuulla puhujaa eikä lukea hänen huuliltaan, voidaan käyttää puheen toistoa. Tulkki asettuu siis tulkin käyttäjän lähelle ja voi esimerkiksi toistaa puheet hänen kuulokojeen mikrofoniiin tai johonkin muuhun apuvälineeseen, jolla henkilö ottaa puhetta vastaan. (Laurén 2006, 204.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni on hankkeistettu ja on siis osa Humanistisen ammattikorkeakoulun Kelalle tekemää tutkimushanketta. Hankkeistettu opinnäytetyö tarkoittaa sitä, että työ on työelämälähtöinen tai työelämän tilaama ja sitä on tarkoitus hyödyntää työelämässä ja sen kehittämisessä. Myös projekteihin tehtävät opinnäytetyöt ovat hankkeistettuja. (Rovaniemen ammattikorkeakoulu 2011.)

Tutkimushankkeen nimi on ”Sisäkorvaistutteen saaneiden lasten kuntoutuksen ja tulkkauspalvelujen tarkoituksenmukaisuus ja tulevaisuuden tarve”. Hankkeen tutkimusjoukkona ovat vuosina 1990–2002 syntyneet henkilöt, joille on asennettu sisäkorvaistute vuosina 1997–2008. Yhteensä heitä on noin 200. Tutkimusjoukolle lähetetään kyselylomake, jossa kartoitetaan heidän käyttämiään kuntoutus-, tulkkaus, ja avustuspalveluja sekä heidän mielipiteitään kyseisiin asioihin liittyen. Tutkimuksen toiseen vaiheeseen, haastatteluun odotetaan noin 30 prosenttia vastanneista eli noin 60 henkilöä. Tutkimushankkeen johtajana toimii Liisa Martikainen, joka on vastuullinen tutkimuksen toteutuksesta. Muina vastuuhenkilöinä toimivat Eeva Salmi ja Päivi Rainò. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011.)

Opinnäytetyöni pääohjaajana toimii Liisa Martikainen, joka toimii samalla myös tilaajan roolissa. Työelämäohjaajana Liisa Martikaisen ohella toimii myös tutkimushank-

keeseen palkattu tutkija Päivi Rainò. Opinnäytetyöni lisäksi myös kaksi muuta opinnäytetyötä kuuluu kyseiseen tutkimushankkeeseen. Tekijöinä ovat HUMAKin Kuopion kampuksen viimeisen vuoden viittomakielen tulkkiopiskelijat Laura Tuuliainen ja Katja Pesonen. Tuuliainen tutkii yläasteikäisiä sisäkorvaistutteen käyttäjiä ja heidän kommunikaatiotaan koulumaailmassa ja Pesonen selvittää sisäkorvaistutetta käyttävien nuorten tulkinkäyttöä.

6.1 Tutkimusstrategia ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni on tapaustutkimus, jossa tutkin yhden aikuisen sisäkorvaistutteen saaneen henkilön kommunikointia arkipäivän erilaisissa tilanteissa. Tapaustutkimuksessa tarkoituksena on tutkia syvällisesti vain yhtä tai muutamaa ilmiökokonaisuutta tai kohdetta (Jyväskylän yliopisto 2011). Aineistonkeruu tapahtuu muun muassa havainnoimalla, haastattelemalla sekä tutkimalla dokumentteja (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 131). Valitsin tutkimusstrategiakseni tapaustutkimuksen, sillä en pyri tutkimuksellani yleistettävään tietoon. Haluan tutkimuksellani nostaa esiin yhden esimerkin, millaista kommunikaatio sisäkorvaistutteen käyttäjällä voi olla.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset:

1. Mitä kommunikaatiotapaa/ -tapoja sisäkorvaistutteen saanut henkilö käyttää eri kommunikaatiotilanteissa ja miksi?
2. Millaisissa tilanteissa sisäkorvaistutteen saanut henkilö käyttää tulkkia ja miksi?

6.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157). Laadullisessa tutkimuksessa suositaan tapoja, joissa tutkimuskohteiden näkökulmat ja heidän ”äänensä” pääsevät kuuluville (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 160). Lähtökohtana laadulliselle tutkimukselle on todellisen elämän kuvaaminen (mt., 157). Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia sisäkorvaistutteen saa-

neen henkilön kommunikaatiota hänen jokapäiväisessä elämässään, jolloin laadullisen tutkimuksen lähtökohdat täyttyvät. Koska haluan tehdä opinnäytetyöstäni mahdollisimman monipuolisen ja kattavan, käytän tutkimuksessani kahta eri tutkimusmenetelmää: havainnointia ja haastattelua.

Yhdeksi tutkimusmenetelmäksi valitsin havainnoinnin, sillä haluan nähdä sisäkorvaistuteleikatun henkilön elämää ja kommunikaatiotapoja autenttisissa tilanteissa. Luonnollisiin ympäristöihin pääsee juuri havainnoimalla ja näistä tilanteista saadaan suoraa ja välitöntä tietoa käyttäytymisestä ja toiminnasta. Eli vuorovaikutuksen tutkimiseen havainnointi on erinomainen tapa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 208.) Kun Humanistisen ammattikorkeakoulun sisäkorvaistutukseen liittyvä tutkimushanke ei sisällytä tutkimukseensa havainnointia, ajattelin havainnointini toimivan hyvänä lisänä tutkimustuloksissa. Havainnointi vaatii kuitenkin aikaa, mikä rajoittaa tämän tutkimusmenetelmän käyttöä. Kun opiskelija tekee opinnäytetyötä, esimerkiksi pro gradu -tutkielmaa, hän ei voi käyttää havainnointimateriaalin keräämiseen pitkiä aikoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 209.) Tämän otin omassa opinnäytetyössäni myös huomioon ja mietinkin tarkasti kuinka kauan havainnointitilanteet voivat kestää ja paljonko minun täytyy varata aikaa niihin.

Havainnointia voi tehdä joko systemaattisesti tai osallistuvan havainnoinnin kautta. Systemaattisessa havainnoinnissa havainnoitsija on tilanteessa ulkopuolisena toimijana. Yleensä tämän tyyppinen havainnointi on systemaattista ja tarkasti jäsenneltyä. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoitsija osallistuu ryhmän toimintaan. Havainnointi voi olla tällöin täysin vapaata ja tilanteessa muotoutuvaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 208.)

Havainnointilajinani oli pääasiassa systemaattinen havainnointi, koska olin suurimmassa osassa havainnointitilanteista ulkopuolisena henkilönä, enkä osallistunut toimintaan. Kuitenkin yhdessä havainnointitilanteessa, jolloin havainnoin lenkkeilytilannetta, olin tavallaan ryhmän toiminnassa mukana. En voinut pysytellä muista erossa, sillä en olisi voinut seurata tilannetta lainkaan. Pyrin kuitenkin olemaan ulkopuolinen eli en osallistunut keskusteluun. Tässä tilanteessa tein siis osittain osallistuvaa havainnointia. Havainnointimenetelmäni oli myös lähempänä systemaattista havainnointia, joskin siinä oli hieman myös osallistuvan havainnoinnin piirteitä. Havainnoin-

tityylini oli nimittäin jäsenneiltyä eli minulla oli asioita, joita haluan ehdottomasti tarkastella. Toisaalta havainnointilanteissa havainnoin myös vapaasti muutamia muitakin asioita, joita esiintyi kyseisissä tapahtumissa.

Havainnoinnin lisäksi käytin tutkimusmenetelmänäni haastattelua, jotta havainnointilanteiden perusteella tekemiäni huomioita ja heränneitä kysymyksiä voisin kysyä ja tarkentaa tutkimushenkilöltäni. Halusin selvittää myös hänen ajatuksiaan ja mielipiteitään, jotta opinnäytetyöstäni tulisi mahdollisimman kattava. Haastattelun lajeja on useampia: strukturoitu haastattelu eli lomakehaastattelu, teemahaastattelu sekä avoin haastattelu (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 203–204). Tein haastatteluni strukturoituna. Strukturoidussa haastattelussa kysymyslomakkeessa on ennalta laaditut kysymykset tietyssä järjestyksessä ja haastattelutilanteessa tätä järjestystä noudatetaan. Kun kysymykset on laadittu ja kysymysjärjestys on selvillä, haastattelu on suhteellisen helppo tehdä. (mt., 203.) Juuri tämän seikan takia käytin itsekin strukturoitua haastattelua. Haastattelutyypin valintaan vaikutti myös se, että olin käynyt jo havainnoimassa, jolloin minun oli helppo jakaa haastattelu eri teemoihin ja tehdä havainnointilanteiden pohjalta kysymyksiä tietyssä järjestyksessä. Tein myös haastattelua ensimmäistä kertaa elämässäni, joten koin turvallisemmaksi tavaksi pysytellä jäsennellyssä ja ennalta suunnitellussa haastattelurungossa. Ajattelin myös, että tutkimustuloksia selvitettäessä työtä helpottaa se, että kysymykset ovat jo tietyssä järjestyksessä teemoittain.

6.3 Tutkimuksen kulku

Kesällä 2011 aloin tutkia ja lukea sisäkorvaistutteeseen liittyvää kirjallisuutta. Syyskuussa sain opinnäytetyösuunnitelmani valmiiksi ja samoihin aikoihin tapasimme ohjaajani, Päivi Rainõn ja kahden muun tutkimushankkeeseen opinnäytetyötä tekevän opiskelijan kanssa. Myöhemmin lokakuussa tapasimme jälleen ohjauspalaverin merkeissä ja pohdimme muun muassa lukemaamme lähdekirjallisuutta ja opinnäytetöidemme työstössä ilmeneviä ongelmia. Syksyn ajan etsin lähdemateriaalia ja luin artikkeleita ja muuta kirjallisuutta aiheeseen liittyen. Opinnäytetyön yhteistyösopimukset tein tilaajan kanssa lokakuussa 2011.

Alun perin minun oli tarkoitus etsiä tapaustutkimukseni kohde tutkimushankkeen kyselyyn vastanneiden joukosta. Prosessia nopeuttaaksemme, kaikki me kolme tutkimushankkeeseen opinnäytetöitä tekevät opiskelijat lähetimme sähköpostitse kirjeen (Liite 1) eri tahoille, joista voisimme kenties löytää tutkimuskohteet opinnäytetöihimme. Virallisesti tutkimuskohteiden etsintä alkoi marraskuussa 2011, jolloin lähetimme kirjeen LapCI Ry:lle, Satakieliohjelmaan, Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liittoon, Kuuloliittoon sekä Kuurojen Palvelusäätiön Juniori-ohjelmaan. Lähetin tammikuussa uudestaan kyseisiin paikkoihin tiedustelun mahdollisista tutkimushenkilöistä, mutta tätä kautta henkilön saaminen ei toteutunut.

Tavoitteenani oli saada tapaustutkimukseni kohde selville viimeistään tammikuun alussa 2012, sillä pyrin saamaan havainnoinnin ja haastattelun tehtyä tammikuun loppuun mennessä tai viimeistään helmikuun alussa. Koska sopivan henkilön etsiminen kesti odotettua kauemmin, pääsin tekemään havainnoinnit ja haastattelun helmikuun loppupuolella.

6.4 Tutkimushenkilön valinta

Opinnäytetyöni tutkimushenkilö löytyi ohjaajani henkilökohtaisten suhteiden kautta. Tutkimushenkilöni on 28-vuotias Saija (nimi muutettu). Saija oli sopiva henkilö opinnäytetyöhöni, sillä hänen kuulonsa on alentunut ja hänelle on leikattu sisäkorvaistute. Saijan kuulon aleneminen huomattiin hänen ollessa 3-4 -vuotias ja kuulo huononi siitä saakka. Nelivuotiaana hän sai ensimmäiset kuulokojeensa. Saijan vanhemmat ovat kuulevia eli hän on oppinut puheen ja suomen kielen jo lapsena. Kolmanteen luokkaan asti Saija kävi koulua normaaliluokassa kuulevien lasten kanssa. Neljännestä luokasta eteenpäin hän kävi kuulovammaisten koulua. Viittomien ja viittomakielen opiskelun Saija aloitti siis neljännellä luokalla eli 10-vuotiaana. Sisäkorvaistutteen hän sai 16-vuotiaana. Saija käyttää viittomakieltä päivittäin viittomakielisen avomiehensä kanssa.

7 TUTKIMUSHENKILÖN HAVAINNOINTI JA HAASTATTELU

Tässä luvussa kerron millaisia Saijan arkielämän kommunikaatiotilanteita kävin havainnoimassa ja mitä niissä tapahtui. Kerron myös kuinka haastattelu toteutui ja mitä aiheita käsitelimme siinä. Avaan myös havainnoinnin ja haastattelun suhdetta eli sitä, kuinka nämä kaksi tutkimusmenetelmää liittyvät toisiinsa opinnäytetyössäni.

Kun olin yhteydessä Saijaan ja tiedustelin aikatauluja ja mahdollisuuksia hänen työ- ja vapaa-ajan havainnointiin, hän sai itse ehdottaa hänen mielestään sopivia vuoro-vaikutustilanteita. Opinnäytetyöni onnistumisen kannalta oli kuitenkin tärkeää, että saisin niin työ- kuin vapaa-ajaltakin havainnoitavaa. Kun minulle selvisi, että pääsen havainnoimaan kahta työtilannetta sekä saman verran vapaa-aikaa, mietin jo etukäteen mitä asioita haluan huomioida tilanteissa, jotta voin itse tilanteissa kiinnittää oikeisiin asioihin huomiota. Havainnointitilanteet ja niissä tarkastelemanani asiat pohjautuvat tutkimuskysymyksiini ja tutkimaani teorian tietoon.

7.1 Neljän eri havainnointitilanteen toteutuminen

Kävin havainnoimassa Saijan arkielämän kommunikaatiotilanteita hänen työpaikallaan sekä vapaa-ajan toiminnoissa. Havainnoinnit tapahtuivat helmikuun loppupuolella, jolloin pääsin seuraamaan kahta tilannetta työpaikalla ja kahta vapaa-ajan tilannetta. Tiesin etukäteen osittain millaisiin tilanteisiin olen menossa havainnoimaan, joten teinkin havainnointirungon (Liite 2), jonka pohjalta tein havainnoinnit. Havainnointirunkoni oli melko vapaamuotoinen, mutta sisälsi perusasioiden lisäksi ne asiat, joita ehdottomasti haluan havainnoida. Rungosta löytyy havainnoinnin paikka, aika, tilanteen kuvaus ja aihe, tilanteeseen osallistujat sekä tilanteen kesto. Kirjasin ylös myös mitä kommunikaatiotapaa/ -tapoja tutkimushenkilö käyttää ja mitä muut tilanteissa olijat käyttävät sekä miten kaikki osallistujat ovat sijoittuneet tilaan. Runkoni oli tarkoituksella vapaamuotoinen, jotta voin havainnoinnin aikana kirjata muitakin huomioitani ylös.

Havainnointi toteutui yhden päivän aikana. Olin Saijan mukana hänen työpaikallaan sekä kotonaan yhteensä noin seitsemän tuntia, joista noin kolme tuntia tein havainnointia. En havainnoinut koko seitsemän tunnin ajan, koska olimme etukäteen sopineet tietyt tilanteet joita havainnoin. Liikuimme myös paikasta toiseen, jolloin havainnointi olisi ollut hankalaa. Koin myös itse, että omat taitoni havainnoijana sopivat pienimuotoisempaan havainnointiin.

Tein havainnoinneista muistiinpanoja sekä tallensin ne videokameralla oman muistini tukemiseksi, jotta analysointivaiheessa voin palata kyseisiin tilanteisiin. Muistiinpanotekniikkani oli vapaa, enkä käyttänyt tarkempaa tai erityislaatuista koodausta. Kirjoitin havainnointirunkooni perustiedot tilanteesta, osallistujista jne. sekä kirjoitin vapaasti omia huomioitani ja mietteitäni. Vapaa-ajan tilanteessa, jossa olin havainnoimassa ulkoilua, kuvaaminen ja muistiinpanojen tekeminen oli kuitenkin mahdotonta. Lenkin jälkeen kirjoitin pikaisesti muistiinpanot tilanteesta, jolloin asiat olivat vielä tuoreessa muistissa. Myöhemmin täydensin niitä ja tällä tavalla sain havaintoni kirjattua ylös. Kaikista havainnointitilanteista tallentui kuvamateriaalia noin kaksi tuntia.

Ensimmäinen havainnointitilanne tapahtui Saijan työpaikalla neuvotteluhuoneessa. Kyseessä oli etäyhteydellä tapahtuva ryhmäpuhelu, jossa Saijan lisäksi paikalla oli kaksi hänen työkaveriaan ja etäyhteyden päässä myös kaksi työkaveria. Tilanne kesti hieman yli 15 minuuttia ja keskustelu käytiin puheella. Toinen työhön liittyvä havainnointitilanne oli työpaikan yhteinen kahvihetki. Tällöin paikalla oli Saijan lisäksi hänen kahdeksan työkaveriaan. Kommunikaatio tapahtui tässäkin tilanteessa puheella. Tilanteen kesto oli noin 20 minuuttia.

Vapaa-ajan havainnoinneista ensimmäisenä oli ulkoilulenkki. Tässä tilanteessa paikalla oli Saija, hänen viittomakielinen avomiehensä, heidän kuuleva ystävänsä sekä heidän viittomakielinen ystävänsä. Kommunikaation näkökulmasta tilanne oli erittäin mielenkiintoinen. Tilanteessa käytettiin nimittäin puhuttua suomea, viittomakieltä sekä Saija tulkkasi suomen kielen ja viittomakielen välillä. Ulkoilulenkki oli kestoltaan hieman yli tunnin. Toisessa vapaa-ajan tilanteessa Saijan ja hänen avomiehensä kotiin saapui heidän viittomakielisiä ystäviään ja he istuivat iltaa ja keskustelivat. Keskustelu oli täysin viittomakielinen. Tallensin keskustelua noin tunnin verran videoka-

meralla. Illanvietto jatkui vielä havainnointini päättymisen jälkeenkin, mutta en tallentanut kommunikaatiotilannetta tuntia enempää, sillä mielestäni se oli riittävä määrä kuvaamaan kyseistä tilannetta ja sen kommunikaatiota.

Kun olin käynyt havainnoimassa kyseisissä tilanteissa ja tutkinut muistiinpanojani ja videotallenteita, ryhdyin miettimään haastattelukysymyksiä. Halusin siis ottaa havainnoinneista esiin tulleita asioita ja ilmiöitä käsiteltäväksi haastattelussa. Toki olin miettinyt haastatteluun jo valmiiksi useita peruskysymyksiä, jotka kysyin joka tapauksessa. Havainnoimalla pääsin kuitenkin itse näkemään konkreettisesti sen mitä kommunikaatio todellisuudessa kyseisissä tilanteissa oli ja mieleeni nousikin useita asioita, joihin halusin tarkennusta ja vastauksia.

Havainnointitilanteissa tarkastelin pääasiassa sitä, mitä kommunikaatiotapaa Saija missäkin tilanteessa käyttää ja vaihtaako hän sitä johonkin toiseen. Huomion myös ympäristöä ja paikalla olevia henkilöitä; keitä he olivat ja millä tavalla he kommunikoivat. Pysin myös havainnoimaan sitä, kuinka aktiivisesti Saija osallistui vuorovaikutustilanteeseen.

Työelämän kommunikaatiotilanteita havainnoidessani tein useita muita huomioita, joihin halusin palata haastattelussa. Huomasin muun muassa, että työpaikan tilanteissa ympäristö tai muut tekijät toivat haasteita kommunikaatiolle: ensimmäisessä tilanteessa käytettiin etäyhteyttä, jolloin kuuluvuus sekä näköyhteys voi olla heikko sekä toisessa tilanteessa kahvitaukotila oli suuri, avara ja kaikuva. Kummassakin tilanteessa paikalla oli aina useampi henkilö ja varsinkin kahvitauolle oli kerääntynyt suurempi joukko ihmisiä, mikä nosti mieleeni myös kysymyksiä sijoittumisesta, kommunikoinnista, vuorovaikutuksen sujuvuudesta ja tulkkauksen tarpeesta.

Vapaa-ajan tilanteista lenkkeilytilanne oli erittäin mielenkiintoinen kommunikaation näkökulmasta, koska siinä käytettiin viittomakieltä, puhuttua suomea sekä tulkattiin näiden kielten välillä. Oli myös kiinnostavaa päästä havainnoimaan täysin viittomakielistä keskustelua. Näistä kahdesta tilanteesta mieleeni tulikin kysyä mielipiteitä kommunikaatiosta ja vuorovaikutuksen sujuvuudesta sekä viittomakielen tuomista eduista kommunikaatioon sekä sijoittumisesta. Huomasin myös eron siinä, että Saija

osallistui enemmän keskusteluun viittomakielisessä illanistujaisissa kuin mitä aiemmin päivällä työpaikan kahvitaukokeskustelussa oli osallistunut.

7.2 Haastattelun toteutuminen ja käsiteltävät aihepiirit

Havainnointitilanteiden jälkeen minulla oli muutama päivä aikaa miettiä kysymyksiä haastatteluun. Minulla oli jo yleisluontoisia peruskysymyksiä valmiina ja olin tarkistuttanut ne ohjaajallani. Nämä peruskysymykset muotoutuivat omien tutkimuskysymysteni sekä teorian tiedon perusteella. Näiden peruskysymysten lisäksi muotoilin kysymyksiä havainnoinneista heränneistä ajatuksista ja minua askarruttavista asioista. Haastattelussa minulla oli tarkat, valmiiksi muotoillut kysymykset. Haastattelukysymykset jaoin eri osa-alueisiin kuten: henkilön tausta, kommunikaatio yleisesti, kommunikaatio työympäristössä ja vapaa-ajalla, tulkkauksen tarve töissä ja vapaa-ajalla, implantti ja kuuleminen. Haastattelukysymykset löytyvät tämän opinnäytetyön liitteistä (Liite 3). Haastattelu tapahtui helmikuun lopussa, havainnoinnista seuraavalla viikolla. Haastattelun kesto oli noin yksi tunti ja kommunikaatiotapana käytimme puhetta. Olin kysynyt etukäteen mitä kommunikaatiotapaa Saija haluaisi haastattelussa käytettävän ja hänelle sopi puhuttu suomi, viittomakieli tai viittomat ja puhe samanaikaisesti. Sovimme haastattelun alussa, että teemme haastattelun puheella.

Kuten aiemmin jo totesin, tein haastattelun havainnointien perusteella. Kysyinkin haastattelussa Saijan mielipiteitä havainnointitilanteista; niiden sujuvuudesta vuorovaikutuksen kannalta, kommunikaation näkökulmasta sekä siitä, mitä asioita Saija ottaa huomioon kyseisissä tilanteissa ja millainen rooli sijoittumisella on. Minulla oli myös niin sanottuja peruskysymyksiä, jotka olivat oleellisia tutkimukseni kannalta. Käsitelimme muun muassa Saijan pääasiallisia kommunikaatiomenetelmiä sekä töissä ja vapaa-ajalla käytettäviä kommunikaatiomenetelmiä. Joitakin asioita oli tullut jo aiemmin esiin sähköpostiviesteissämme tai keskusteluissamme, mutta halusin vielä tarkentaa joitakin seikkoja. Esimerkiksi Saija oli kertonut käyttävänsä tulkkia tiettyissä tilanteissa. Tulkkauksen tarpeen selvittäminen oli oleellista opinnäytetyöni kannalta ja sen aiheen nostinkin esille myös haastattelussa.

Jotta pystyn ymmärtämään sisäkorvaistutetta ilmiönä paremmin, kysyin myös erilaisia taustatietoja. Tärkeää oli saada taustatietoja kuulosta; milloin kuulon aleneminen huomattiin, kuinka se on edennyt vuosien saatossa ja milloin implantti asennettiin. Halusin myös kuulla, kuinka Saija kommunikoi lapsena ja nuorena sekä millainen hänen koulutaustansa on. Näiden tietojen avulla pystyn jäsentelemään asiakokonaisuutta selkeämmin. Kommunikointiin liittyen halusin myös tietää kuinka Saija kommunikoi silloin kun implantin käyttö ei ole mahdollista.

Kun ryhdyin analysoimaan tutkimusaineistoani, käytin vapaamuotoista tekniikkaa sen käsittelemiseen. En litteroinut havainnointimateriaalia, vaan sen sijaan tutkin videomateriaalia ja muistiinpanojani ja analysoin niitä tutkimuskysymysteni perusteella. Haastattelumateriaalista tein litteroinnin. Tutkimuskysymysteni perusteella pystyin jakamaan tutkimusaineistoni eli havainnointimateriaalin ja litteroidun materiaalin eri aihealueisiin, kuten kommunikaatiotavat yleisesti, kommunikaatiotavat työympäristössä ja vapaa-ajalla sekä tulkin käyttö eri tilanteissa. Litteroinnista poimin myös näihin aihealueisiin liittyviä asioita, jotka selittivät ja havainnollistivat kyseisiä asioita ja toivat perusteluja niille. Myös havainnointimateriaalin kautta pystyin havainnollistamaan asioita ja tuomaan esille esimerkkejä.

8 TULOKSET JA ANALYSOINTI

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni tulokset eli vastaan tutkimuskysymyksiini järjestyksessä. Käytin analysoinnissa niin havainnointi- kuin haastattelumateriaalia. Tulosten esittelyyn ja analyysiin olen poiminut myös tutkimushenkilön vastauksia haastattelusta. Ne on litteroitu ja ne näkyvät suorina lainauksina.

8.1 Tutkimushenkilön kommunikaatiotavat

Tässä kappaleessa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, joka oli ” Mitä kommunikaatiotapaa/ -tapoja sisäkorvaistutteen saanut henkilö käyttää eri kommunikaatiotilanteissa ja miksi?” Saijan pääasialliset kommunikointimenetelmät ovat puhe, viittomakieli ja sekä näiden yhdistelmä eli joskus hän viittoo ja puhuu samanaikaisesti. Tämän tiedon sain haastattelun kautta, mutta myös havainnointitilanteissa pääsin todistamaan näitä kaikkia kommunikaatiotapoja. Viittomakielisen avomiehensä kanssa Saija käyttää viittomakieltä ja vanhempiansa sekä avomiehensä vanhempien kanssa puhetta. Joskus Saija myös viittoo ja puhuu samanaikaisesti, jotta avomies tietää myös mistä puhutaan. Viittomakielisten ystävien kanssa Saija viittoo ja huonokuuloisten kanssa hän kommunikoi puheella tai viittomalla, riippuen huonokuuloisen kuulon tasosta ja viittomakielen taidosta. Saija puhuu harvoin puhelimesta, mutta muutamien ihmisten kuten äitinsä kanssa hän soittelee silloin tällöin.

Töissä Saija kommunikoi puheella työkavereidensa kanssa. Tämän vastauksen sain niin havainnointitilanteissa kuin haastattelussakin. Koska kukaan muu työpaikalla ei viito, Saija käyttää pääasiassa siis puhetta kommunikaatiotapanaan työpaikalla. Suurimpana viestintäkeinona töissä on kuitenkin sähköposti ja tekstiviestit. Välillä Saija toivoisi, että joku työpaikalta osaisi vähän viittoa, jotta joissakin tilanteissa ei tarvitsisi niin paljon pinnistellä kuullakseen toista osapuolta. Tällä hetkellä Saija viittoo ja puhuu kuitenkin eräälle kuulevalle työkaverille, kuka on kiinnostunut viittomista ja yrittää kerrata aiemmin opittuja viittomia.

Yleisesti jos asiakkaat ovat kuulevia, Saija kommunikoi puheella. Mutta pääasiassa asiakkaiden kanssa kommunikaatio tapahtuu sähköpostiviestinnän kautta. Saijalla on yksi kuuro asiakas, joten välillä hän vaihtaa kommunikaatiotapaa viittomakieleen. En nähnyt tätä kommunikaatiotavan vaihtamista havainnointitilanteessa, vaan Saija kertoi tämän haastattelussa. Haastattelussa Saija kertoi myös, että joskus hän tulkkaa tämän kuuron asiakkaan ja esimerkiksi työnantajan välisiä keskusteluja. Saija ei mielellään käytä puhelinta soittamiseen eli jos jokin työasia vaatii puhelinkeskustelua, Saija voi pyytää työkavereitaan soittamaan hänen puolestaan.

Saija käyttää jonkin verran myös huulitalukua kuulemisen tukemiseen työpaikalla. Yksi esimerkki tällaisesta tilanteesta oli etäyhteydellä tapahtunut ryhmäpuhelutilanne. Saija kertoi haastattelussa että, koska ääni ja kuva välittyvät yleensä melko reaaliaikaisesti etäyhteydellä, hän pystyy hieman lukemaan myös huulilta. Etäyhteyden käyttö vuorovaikutustilanteessa vaatii keskittymistä hieman enemmän, koska muun muassa äänenlaatu ei ole niin hyvä kuin normaalissa puhetilanteessa. Ja se, että paikalla oli useampia henkilöitä, tuo oman haasteensa kuulemiseen. Tällöin Saijaa auttaa huulitalukeminen, jonka hän kokee tukevan hieman kuulemista.

Vapaa-ajan kommunikaatiotapa riippuu siitä seurasta, jossa Saija kulloinkin on. Esimerkiksi ulkoillessaan kuulevan ystävänsä kanssa Saija käyttää puhetta. Jos hänen viittomakielinen avomiehensä on myös mukana, Saija viittoo ja puhuu. Saija myös tulkkaa suomen kielen ja viittomakielen välillä, jotta kuuleva ja kuuro osapuoli tietävät mistä keskustellaan ja vuorovaikutus onnistuu paremmin. Joskus tulkkaminen voi olla työlästä, mutta yleisesti Saija tykkää tällaisista tulkkauksista. Eikä Saija tulkkaa koko aikaa, vaan havainnointitilanteessakin hän jutteli välillä kuulevan ystävänsä kanssa keskenään jolloin viittomakieliset keskustelivat kahdestaan ja välillä Saija viittoi avomiehensä kanssa keskenään. Nämä asiat havaitsin havainnointitilanteessa lenkillä ja Saija kertoi asiasta myös haastattelussa.

”Et siinä tosiaan se kieli vaihtuu ja eri tavalla sitte kommunikaatiosta riippumatta... tavasta riippumatta ni kuitenkin se viesti menee suuntaan ja toiseen ja...”

Saijan kommunikaatiotilanteisiin kuuluu ajoittain tulkkaminen kuten yllä olevassa esimerkissä lenkkeilytilanteessa. Vastaavanlaisista tilanteista Saija pitää jos paikalla ei ole suurta määrää ihmisiä ja taustahälyä ei ole. Jos Saija on esimerkiksi kaveriporukalla ruokaa tilaamassa, niin hän voi tulkata sen.

Saijan vapaa-aikaan kuuluu välillä myös illanvietot ystäväpiirissä. Illanviettojen kommunikaatiotapa riippuu siitä, onko paikalla kuulevia vai kuuroja. Yleensä kuitenkin illanvietoissa on pääasiassa kuuroja, jolloin he viittovat. Tästä Saija kertoi haastattelussa, mutta näin yhden viittomakielisen illanviettotilanteen itsekin havainnointitilan-

teessa. Tässä keskustelussa viesti eteni jouhevasti henkilöltä toiselle ja tilanne sujui rennosti. Tämän asian Saija kertoi haastattelussa, mutta myös havainnoidessani huomasin kommunikaatiosta tämän saman asian.

”Minä: Sitte tää toinen vapaa-ajan havainnointi eli... täällä teillä kotona oli... paikallisia kuuroja ja ... sitte keskustelu tapahtu viittomakiellä ni... Millaselta tää tilanne tuntu kommunikaation näkökulmasta?

Saija: Rentouttavalta. Et siinä tosiaan... ihan ihan rennosti saa niinku jutella eikä tarvii kantaa huolta siitä että kuuliko vai ei että... et niinku viittominen menee aika yleensä aika hyvin perille että... suuntaan ja toiseen et...”

Saija harrastaa myös elokuvissa käyntiä, jolloin kommunikaatiotapa riippuu siitä onko hän viittovan vai puhuvan kanssa. Uutena harrastuksena Saijalla on teatterissa käynti. Tällöin hän seuraa näyttämön tapahtumia täysin kuulon varassa. Saija kertoi haastattelussa, että hän on saamassa myös toiseen korvaan sisäkorvaistutteen, jolloin kuuleminen alkaa painottua hieman erilailla myös vapaa-ajan puolella harrastustoiminnassa kuten teatteriharrastuksessa. Toisaalta Saija haluaisi välillä viittoa myös kuulevien seurassa:

”Välillä tuntuu et joskus ihan kuulevienkin seurassa ois ihan kiva vaan niinku viittoa.”

Jos istutteen käyttö ei ole mahdollista ja toinen osapuoli ei kommunikaatiotilanteessa osaa viittoa, he voivat kommunikoida kirjoittamalla esimerkiksi kännykkää apuna käyttäen. Saunassa käynti voi olla kuitenkin haastava tilanne, koska siellä istutetta ei voi käyttää. Saija kertoo, että pitäisi mielellään istutetta saunassakin, mutta nykytekniikka ei vielä sitä salli. Hän sanookin, että uimahallissa käydessään on helpompi mennä viittomakielisten porukkaan, jolloin voi selkeästi näyttää siltä ettei kuule, kun viittoa. Pelkkää huuliolukua Saija ei oikeastaan käytä lainkaan, sillä hän tuntee huulitalukutaitonsa ”ruostuneen” sen verran, että sillä kommunikaatiotavalla hän ei saa puheesta riittävästi selvää. Yleisesti kuitenkin Saija käyttää huuliolukua kuulemisen tukena. Ja jos istutteesta loppuu patteri ja hän ei kuule, niin kirjoittamista voi tässäkin tilanteessa käyttää. Saija kertoikin esimerkkitapauksen työpaikaltaan, kun häneltä oli loppunut patteri kesken työpäivän. Hän oli ilmoittanut työkavereilleen että nyt kom-

munikaation on toimittava kirjoittamalla. Näin työkaverit olivat sitten tuoneet asioita lapuille kirjoitettuna Saijalle.

Yhteenvetona totean, että Saijan kommunikaatiomenetelmät ovat puhuttu suomi, suomalainen viittomakieli ja näiden yhdistelmä. Hän käyttää näitä siksi, että hän on oppinut niin suomen kielen kuin viittomakielen sekä hänellä on kuulevat työkaverit sekä yksi viittomakielinen asiakas sekä kuulevia kuin kuurojakin perheenjäseniä ja ystäviä.

8.2 Tutkimushenkilön tulkin käyttö

Tässä alaluvussa vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni, joka on ”Millaisissa tilanteissa sisäkorvaistutteen saanut henkilö käyttää tulkkia ja miksi? Tähän kysymykseen vastaan pääasiassa haastattelumateriaalin perusteella. Käytän tässä myös erästä Saijan ja minun välistä sähköpostiviestiämme aineistona. Olin pyytänyt etukäteen Saijalta joitakin taustatietoja ennen havainnointia ja haastattelua, jolloin hän kertoi hieman muun muassa tulkin käytöstään. Havainnointimateriaalia käytin tämän kysymyksen analysoinnissa vähän, koska havainnointitilanteissa ei käytetty tulkkia. Olen kuitenkin poiminut yhden esimerkin havainnointitilanteista, jota tarkastelen tulkkausellisesta näkökulmasta.

Kun Saija tilaa tulkin, hän tilaa joko kirjoitustulkin tai viittovan tulkin. Käytän termiä viittova tulkki, koska tätä termiä Saija käytti itse. Viittovalla tulkilla hän tarkoittaa viittomakielen tulkkia, joka viitto joko viitotulle puheelle eli suomen kielen mukaisesti tai täysin viittomakielellä. Saija kokee, että hänelle ei ole suurta väliä tapahtuuko tulkkaus suomen kielen mukaisesti viittoen vai viittomakielellä. Yleensä kuitenkin tulkkaus tilanteissa viittova tulkki viitto suomen kielen mukaisesti, mutta jos tulkille on mielekkäämpää tulkata viittomakielelle, tulkkaus voidaan toteuttaa myös siten.

Työhön liittyvissä koulutuksissa Saija tilaa kirjoitustulkin, sillä hänellä on vahva suomen kielen taito. Jos tilanne on ”liikkuvaluontoinen” tai sisältää ryhmätöitä ja keskustelua, tällöin hän käyttää myös viittovaa tulkkia.

”Ni kirjoitustulkkaus okei mut sit on hyvä jos osaa viittookii, ku sitte keskusteluissa pystyy pysyy paremmin mukana kun viittoo. Kirjottaminen tahtoo jäähä sinne jälkeen, kun minä otan siellä puheenvuoron niin me ollaan jossain ihan muussa aiheessa menossa realiteetissa, ni hmm... oiskohan parempi jos viittos.”

Eli jos Saija tietää, että koulutustilaisuudessa on myös jokin ryhmätalaisuus, niin hän pyrkii tilaamaan kirjoitustulkin, joka osaa myös viittoa. Myös joskus rennommissa töhön liittyvissä tilanteissa Saija käyttää viittovaa tulkkiä. Vapaa-ajalla Saija käyttää tulkkiä melko harvoin. Mutta esimerkiksi isompiin juhliin tai tilaisuuksiin kuten sukujuhliin sekä työporukan vapaa-ajan tilanteisiin hän tilaa tulkin. Esimerkiksi työporukan vapaa-ajan tapahtumassa, joka tapahtui suuressa tilassa ja ihmiset muun muassa söivät samaan aikaan, Saija käytti viittovaa tulkkiä. Tulevaisuudessa Saija suunnittelee kenties käyttävänsä tulkkiä myös koiraharrastuksensa merkeissä, koska koiranäyttelyissä kuulemisolosuhteet ovat haastavat.

Saija kertoo käyttävänsä tulkkiä, sillä vaikka hän itse kuulee, niin viittominen varmistaa sen, että hän kuulee varmasti oikein. Varsinkin jos tilanteessa on useampi ihminen tai jos paikallaolijat ovat vieraita ihmisiä, joita Saija ei ole aiemmin tavannut, tulkin paikallaolo varmistaa oikeinkuulemisen. Saijan työpaikalla havainnoidessani, havaitsin muutamia tilanteita, joiden kautta ymmärsin paremmin mitä hyötyjä Saija saa tulkkauksesta. Esimerkiksi työpaikan kahvihetken Saija kertoi olleen haastava, sillä paikalla oli paljon ihmisiä ja tila oli avara ja kaikui. Tämän totesin myös havainnoidessani. Ja jos pöydän päässä on esimerkiksi käynnissä kaksi keskustelua tai enemmänkin, seuraaminen on mahdotonta. Saijan omat työkaverit muistavat yleensä huomioida hänet jollain lailla, mutta hän ei viitsi aina itse sanoa että hän ei kuule. Saija haluaa ottaa tilanteen rennosti ja haluaa, että muutkaan eivät joudu jännittämään kommunikointia vaan hekin ottaisivat rennosti.

Saija kertoi, että suurimmat ongelmat kahvihetken tilanteen sujuvuudelle tuo tila ja ihmisten suuri määrä. Tilanteessa on vaikea seurata kuka puhuu ja kuka toinen puhuu ehkä samaan aikaan ja ketä tilanteessa seuraa. Vapaamuotoisessa keskustelutilanteessa tapahtuu yleensä vielä niin, että hauskaa juttua kertoessaan puhuja nauraa

samalla, mikä hankaloittaa hieman Saijan kuulemistä. Tilanteen onnistumiseen vaikuttaa myös muiden panostaminen puheen tuottamiseen. Eli näiden seikkojen valossa voisi sanoa, että tällaisessa tilanteessa Saija varmasti hyötyisi tulkin läsnäolosta. Ja tämän esimerkin kautta voi ymmärtää sitä, miksi Saija käyttää muun muassa koulutustilaisuuksissa joko kirjoitustulkkia tai viittovaa tulkkia.

Tulkin avulla Saija pysyy tilanteessa mukana ja tietää mistä aiheesta keskustellaan ja esimerkiksi ryhmäkeskustelutilanteissa hän voi itsekin osallistua keskusteluun ja tietää, että hän kommentoi oikeaa asiaa.

”Et tavallaan se on niiku hirveesti auttanu siinä kanssakäymisessä niinku muuten.”

Tulkkia käyttäessään hänen tarvitse miettiä, että kuka puhuu ja mistä aiheesta. Saija käyttää tulkkia myös siksi, että hänen ei tarvitse pinnistellä ollakseen tilanteen tasalla.

”...varmaan silleen niiku ittesä kannalta ni vähän rennompaa on sillai että ei tarvii niin paljon pinnistellä eikä väsyttää itteesä.”

Yhteenvetona totean, että Saija käyttää eri kommunikaatitilanteissa tulkkausmenetelminä joko kirjoitustulkkausta, viittomakielen tai viitotun puheen tulkkausta. Tulkin avulla Saija pysyy tilanteessa mukana, eli tietää kuka puhuu ja mistä aiheesta. Tulkkauksen avulla Saija pystyy myös osallistumaan keskusteluun.

9 POHDINTA

Tässä viimeisessä luvussa teen opinnäytetyöprosessistani yhteenvedon ja tarkastelen luvussa kahdeksan esiin tulleita tuloksia teorian tiedon valossa. Näiden lisäksi pohdin työni onnistumista ja luotettavuutta. Kerron myös kuinka opinnäytetyötäni voidaan

hyödyntää ja millaista hyötyä itse siitä saan. Lopuksi pohdin myös jatkotutkimusaiheita.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää sisäkorvaistutetta käyttävän aikuisen kommunikaatiotapoja sekä tulkinkäyttöä eri kommunikaatiotilanteissa. Opinnäytetyöni tavoitteena ei ollut tuottaa yleistettävää tietoa, vaan tapaustutkimukseni lähtökohtana oli antaa esimerkki yhdestä sisäkorvaistutteen käyttäjästä. Tutkimuskysymykseni olivat ” Mitä kommunikaatiotapaa/ -tapoja sisäkorvaistutteen saanut henkilö käyttää eri kommunikaatiotilanteissa ja miksi?” sekä ” Millaisissa tilanteissa sisäkorvaistutteen saanut henkilö käyttää tulkia ja miksi?” Tutkimusmenetelminäni käytin havainnointia ja haastattelua.

9.1 Yhteenveto tuloksista

Sisäkorvaistutetta käyttävän henkilön kuulemisen taso ja kommunikaatiotapa riippuvat tilanteesta sekä laitteen tuomasta yksilöllisestä hyödystä. Näiden perusteella henkilö lukeutuu joko kuuroutuneiden tai huonokuuloisten ryhmään. (Laurén 2006, 203.) Niin myös Saija käyttää useampaa kommunikaatiomenetelmää tilanteesta ja paikalla olevista ihmisistä riippuen. Kerroin luvussa neljä erilaisista kommunikaatiotavoista, joita sisäkorvaistutteen käyttäjät mahdollisesti käyttävät. Sisäkorvaistutteen saaneet käyttävät kommunikaatiokeinoinaan puhetta, huulilukua, viitottua puhetta ja kirjoitusta (Laurén 2006, 202). Kerroin myös puhemenetelmästä, totaalikommunikaatiosta, vinkkipuheesta, tukiviittomista sekä viittomakielestä. Tuloksista selviää, että tutkimushenkilön kommunikaatiomenetelmät ovat puhuttu suomi, suomalainen viittomakieli ja näiden yhdistelmä. Hän käyttää näitä siksi, että hän on oppinut niin suomen kielen kuin viittomakielen sekä hänellä on kuulevat työkaverit sekä yksi viittomakielinen asiakas sekä kuulevia kuin kuurojakin perheenjäseniä ja ystäviä. Pelkkää huulilukua Saija ei käytä, vaan se toimii kuulemisen tukena. Kirjoittamista Saija kertoi käyttävänsä kuulevien kanssa silloin kun sisäkorvaistutetta ei voi käyttää. Eli opinnäytetyöni tuloksista ei selvinnyt poikkeavaa tai täysin uutta tietoa, mutta tulokseni tukevat jo tutkittua tietoa. Perehtymästäni kirjallisuudesta ei löytynyt kuitenkaan

mainintaa siitä, että sisäkorvaistutteen käyttäjät toimivat välillä myös tulkkeina tiettyissä tilanteissa. Jos joissakin kommunikaatiotilanteissa paikalla on niin kuulevia kuin kuuroja, Saija voi selventää tai tulkata keskustelun asioita suomen kielen ja viittomakielen välillä paikalla oleville henkilöille.

Luvussa viisi kerroin sisäkorvaistutetta käyttävien henkilöiden tulkkausmenetelmistä. Huonokuuloiset, kuuroutuneet ja sisäkorvaistutetta käyttävät henkilöt käyttävät useimmiten kirjoitustulkkausta tai viitotun puheen tulkkausta, koska suomi tai ruotsi on heidän äidinkieltensä (Laurén 2012). Tämän totesin myös omassa opinnäytetyössäni. Tutkimushenkilö Saija käyttää eri kommunikaatiotilanteissa tulkkausmenetelminä kirjoitustulkkausta ja viitotun puheen tulkkausta, sillä hänellä on vahva suomen kielen taito. On mahdollista, että yhdellä asiakkaalla on monia vaihtoehtoja kommunikointitavoikseen ja tällä tavoin yhden tulkkaustilanteen aikana tulkkaustapaa voidaan vaihtaa asiakkaan omien toiveiden, tilanteen sekä tulkin taitojen mukaan (Laurén 2012). Myös Saijalla oli useampi vaihtoehto kommunikointitavoikseen, joten kirjoitustulkkauksen ja viitotun puheen tulkkauksen lisäksi hän käyttää myös viittomakielen tulkkausta. Pääsääntöisesti tulkkaus on suomen kielen mukaista. Saija huomioi kuitenkin myös tulkin taidot ja toiveet; tulkkaus voi tapahtua myös viittomakielelle jos tulkki kokee sen mielekkäämmäksi. Laurén (2012) toteaa, että yhden tulkkaustilanteen aikana tulkkaustapaa voidaan vaihtaa. Näin myös Saija tekee esimerkiksi jos työpaikan koulutustilaisuuteen sisältyy ryhmätyöskentelyä tai keskustelua. Tällöin kirjoitustulkkauksen mahdollisesti vaihtuu viitotun puheen tai viittomakielen tulkkaukseen.

Myös sormiaakkosviestintää, puheen toistoa ja näyttöä käytetään huonokuuloisten ja kuuroutuneiden tulkkausmenetelminä, vaikkakin vähemmän (Laurén 2006, 203). Kyseisiä tulkkausmenetelmiä Saija ei käytä lainkaan. Saija käyttää tulkkia siksi, että hän pysyy tilanteen tasalla eli tietää kuka puhuu ja mistä aiheesta. Tulkkauksen avulla Saija pystyy myös osallistumaan keskusteluun, eikä hänen tarvitse pinnistellä pysyäkseen mukana.

Luvussa kaksi kerroin yleisesti sisäkorvaistutuksesta ja mainitsin muun muassa molemminpuolisen istutehoidon. Molemminpuolinen istutehoito on vähitellen yleistynyt 1990-luvun jälkipuoliskolta lähtien. Aikaisemmin sisäkorvaistutetta harkittiin vain yhteen korvaan. (Mäki-Torkko 2007, 51.) Myös Saijan tapauksessa molemminpuolinen

istute on ajankohtainen asia. Kuten hän itse kertoi, hänelle asennetaan myös toiseen korvaan sisäkorvaistute.

9.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja onnistuminen

Yhden tutkimushenkilön käyttäminen opinnäytetyössäni oli tietoinen valinta. Jos minulla olisi ollut useampi tutkimushenkilö, olisin saanut hieman laajemmin ja monipuolisemmin tietoa. Koin kuitenkin, että jo yhtä ihmistä tutkimalla saan paljon uutta tietoa. Opinnäytetyöprosessissa myös aikataulu on rajallinen, joten minulla ei olisi ollut aikaa tutkia useampaa ihmistä kahdella tutkimusmenetelmällä. Käyttämäni tutkimusmenetelmät koin toimivina ja tutkimuksen kannalta hyödyllisinä. Molemmat tutkimusmenetelmät tukivat toisiaan. Olin kuitenkin havainnoitsijana ja haastattelijana itselleni täysin uudessa tilanteessa, joten näiden tutkimusmenetelmien toteuttamisessa minulla on varmasti vielä paljon kehitettävää. Havainnointiin olin tyytyväinen, sillä sain materiaalia useasta tilanteesta sekä muistiinpanotekniikkani oli toimiva ja tilanteiden tallennus toi lisäluotettavuutta toimimalla muistini tukena. Haastattelutilanteessa valmis kysymysrunko oli kätevä, mutta noudatin ehkä liiankin tarkasti sitä. Olisin voinut kysyä tarkentavia ja ylimääräisiäkin kysymyksiä tuomaan lisäinformaatiota ja tarkennuksia. Mielestäni haastattelu oli kuitenkin onnistunut, sillä sain oleellista tietoa tutkimuskysymyksiäni kannalta.

Opinnäytetyöprosessissa alkuhankaluuksia tuotti sopivan tutkimushenkilön löytäminen, joka vei energiaa ja aikaa. Jos henkilö olisi löytynyt hieman aiemmin, minulle olisi jäänyt enemmän aikaa käsitellä havainnointi- ja haastattelumateriaalia sekä kirjoittaa tekemiäni analyyseja. Tosin, tiukempi aikataulu vaati minua työskentelemään tiiviimmin aiheen parissa ja työstin opinnäytetyötäni säännöllisemmin. Jos minulla olisi ollut enemmän aikaa, luultavasti työskentelyyn olisi tullut pidempiä taukoja, jolloin se ei olisi ehkä ollut niin johdonmukaista ja jäsenneltyä.

Opinnäytetyöprosessi kokonaisuudessaan oli erittäin opettavainen ja hyödyllinen kokemus. Prosessin alussa minulla oli hyvin vähän tietoa sisäkorvaistutuksesta ja sisäkorvaistutetta käyttävien henkilöiden kommunikaatiosta. Olen saanut asiantunte-

vaa ohjausta muun muassa työelämäohjaajaltani ja sisäkorvaistutehankkeen tutkijalta Päivi Rainolta, joka on auttanut lähdekirjallisuuden etsinnässä ja kertonut sisäkorvaistutteen saaneiden ryhmästä ja heidän kommunikaatiotavoistaan tärkeää tietoa.

9.3 Tutkimustulosten hyödyntäminen

Koska viittomakielentulkin koulutusohjelmassa sisäkorvaistutetta ja siihen liittyviä ilmiöitä käsitellään vielä hyvin vähän, tulkkioiskelijoiden tiedot ovat pintapuoliset. Ohjaajani sanoi opinnäytetyöprosessin aikana muutaman kerran, että olen etuoikeutettu kun pääsen tutkimaan sisäkorvaistutetta käyttävän henkilön kommunikaatioon liittyviä asioita näin läheltä. Aluksi en ajatellut asiaa sen tarkemmin, mutta näin jälkepäin voin todeta asian olevan todellakin niin. Jo alan kirjallisuuteen perehtyminen laajensi tietämystäni ja sain aivan uudenlaisia näkökulmia sisäkorvaistuteaiheeseen. Itselleni tärkeimpänä oppimiskokemuksena on se, että nyt tiedän millainen sisäkorvaistutteen käyttäjien kommunikaatiokirjo voi olla ja miten erilaiset taustat heillä jokaisella on.

Olen tyytyväinen, että sain valtavasti uutta tietoa ja tulevana viittomakielen tulkkina minulla on nyt aivan uudenlaista valmiutta astua työelämään. Olen myös iloinen, että tämän opinnäytetyön kautta viittomakielen tulkkioiskelijat ja jo valmistuneet viittomakielen tulkit voivat kartuttaa ja täydentää tietojaan sisäkorvaistutteesta ja siihen liittyvistä kommunikaatiotavoista sekä tulkin käytöstä. On tärkeää tietää mitä kommunikaatiotapoja työelämässä tulee kohtaamaan yhä enemmän ja millaiset tulkkauksen käytännöt tulevat jatkossa kasvamaan. Tilaajataho eli Humanistinen ammattikorkeakoulu voi hyödyntää opinnäytetyötäni Kelalle tehtävässä sisäkorvaistutehankkeessa ja saada hankkeen tutkimustuloksiin lisää tietoa ja toisenlaista näkökulmaa. Humanistinen ammattikorkeakoulu voi myös käyttää työtäni esimerkiksi viittomakielen tulkkioiskelijoille suunnatussa sisäkorvaistutteeeseen liittyvässä opetuksessa.

9.4 Jatkotutkimusaiheet

On selvää, että sisäkorvaistutteeseen liittyvää tutkimusta tarvitaan lisää ja eri näkökulmista. Olen myös huomannut, että tutkimusta aikuisen näkökulmasta on vähän. Opinnäytetyöni jatkotutkimuksen aiheena voisikin olla useamman sisäkorvaistutetta käyttävän aikuisen kommunikaation tutkiminen eri tilanteissa. Itse nostin omaan opinnäytetyöhöni vain yhden esimerkkitapauksen, mutta koska kommunikaatiotapojen kirjo on hyvin monipuolinen, tulevaisuudessa voisi tutkia implantoitujen ryhmää hieman laajemmin. Opinnäytetyöni tutkimushenkilölle Saijalle asennetaan tulevaisuudessa myös toiseen korvaan sisäkorvaistute. Tällöin jatkossa voisi tutkia Saijan kommunikaatiotapoja, kun hänellä on kummassakin korvassa istute. Mielenkiintoista olisi myös tutkia, tapahtuuko kommunikaatiotavoissa tai tulkkauksen tarpeessa muutoksia toisen korvan implantoinnin myötä.

LÄHTEET

- Ahti, Helena 2000a. Entä sisäkorvaistutelapset; puhuvaksi ja/tai viittovaksi? Teoksessa Timo Marttila & Jukka Karikoski & Tapani Jauhiainen & Raija Lehtimäki (toim.) XXI Valtakunnalliset audiologian päivät Helsingissä 30.- 31.3.2000. Suomen Audiologian yhdistys ry, 67–71.
- Ahti, Helena 2000b. Perheen ohjaus lapsen kuulovammadiagnoosin varmistuessa. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus, 127–142.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. 13.-14. painos. Helsinki: Tammi.
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2012. Termit tutuksi. Viitattu 25.4.2012.
<http://www.opiskelutulkki.fi/opiskelutulkkkaus/termit-tutuksi>
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011. Tutkimussuunnitelma. Sisäkorvaistutteen saaneiden lasten kuntoutuksen ja tulkkauspalvelujen tarkoituksenmukaisuus ja tulevaisuuden tarve. Viitattu 22.11.2011.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. Käsitteet haltuun. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänneessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkausten teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 17–25.
- Jero, Jussi & Kentala, Erna 2007. Lasten sisäkorvaistutteen. Viitattu 22.11.2011.
<http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo96678.pdf>
- Jyväskylän yliopisto 2011. Tapaustutkimus. Viitattu 30.8.2011.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/tapaustutkimus>.
- Kronlund, Lars 2000. Tekninen kuulonhuolto. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus, 327–352.
- Kronlund, Lars 2008. Istutekuulon tekniikka. Teoksessa Eeva Lehto & Marja Hasan & Ritva Parkas (toim.) Satakieli-seminaari Mikkeli 25.-26.9.2008. Helsinki: Satakieliohjelma, 78–80.

- Kurki, Arja & Takala, Marjatta 2005. Tekniset apuvälineet kommunikoinnin tukena. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Helsinki: Finn Lectura, 43–52.
- Kuuloliitto ry 2009a. Sisäkorvaistute. Viitattu 27.3.2012.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/sisakorvaistute/>
- Kuuloliitto ry 2009b. Leikkaus ja kuntoutus. Viitattu 1.4.2012.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/sisakorvaistute/leikkaus/>
- Kuuloliitto ry 2009c. Kommunikaatio. Viitattu 22.11.2011.
<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/>
- Kuuloliitto ry 2009d. Huulioluku. Viitattu 26.3.2012.
<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/huulioluku/>
- Kuuloliitto ry 2009e. Kirjoitustulkkaus tulkkauslaitteilla. Viitattu 1.4.2012.
<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/tulkkauspalvelut/tulkkausmenetelmat/kirjoitustulkkaus/>
- Kuuloliitto ry 2009f. Viitotun puheen tulkkaus. Viitattu 1.4.2012.
http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/tulkkauspalvelut/tulkkausmenetelmat/viitottu_puhe/
- LapCI ry 2011a. Mikä on sisäkorvaistute? Sisäkorvaistutelasten valtakunnallinen yhdistys. Viitattu 18.11.2011.
<http://www.lapci.fi/sisakorvaistute.html>
- LapCI ry 2011b. Mitä on vinkkipuhe? Viitattu 22.11.2011.
<http://www.vinkkipuhe.fi/mita-on-vinkkipuhe.html>
- Laurén, Sirpa 2012. Tulkkaus kuulo- ja näkövammaisille. Viitattu 26.3.2012.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/kommunikointi/tulkkaus-kuulo-ja-kuulonakovammaisille/#ots2>
- Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Risänen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 199–225.
- Lauronen, Maija 2008. Sisäkorvaistutetta käyttävän nuoren identiteetti. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos/ erityispedagogiikka. Jyväskylän yliopisto.
- Löppönen, Heikki & Jero, Jussi & Kentala, Erna 2011. Sisäkorvaistute - kuulovian täsmähoito. Viitattu 27.3.2012.
http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/uusinnumero?p_p_id=dlehtihaku_view_arti

cle_WAR_dlehtihaku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku__spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_auth=Y&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo99487

- Löppönen, Heikki 2007. Kaksi istutetta tai istute ja kuulokoje - teoreettinen tausta ja mahdollisuudet. Teoksessa Eeva Lehto & Marja Hasan & Ritva Parkas (toim.) Satakieliseminaari Jyväskylä 25.–26.09.2007. Helsinki: Satakieliohjelma, 47–50.
- Mäki-Torkko, Elina 2007. Kaksi istutetta tai istute ja kuulokoje - tutkimustuloksia ja käytännön kokemuksia. Teoksessa Eeva Lehto & Marja Hasan & Ritva Parkas (toim.) Satakieliseminaari Jyväskylä 25.–26.09.2007 Helsinki: Satakieliohjelma, 51-52.
- Papunet 2011. Tukiviittomat. Viitattu 22.11.2011.
<http://papunet.net/tietoa/kommunikointikeinot/viittomat/tukiviittomat.html>
- Rovaniemen ammattikorkeakoulu 2011. Opinnäytetyöprosessi ja sen ohjaus. Viitattu 1.9.2011.
http://www.ramk.fi/fi/Opiskelijalle/Opinnaytetyo/Opinnaytetyoprosessi_ja_sen_ohjaus.iw3
- Satakieliohjelma 2006. Kun lapsi saa sisäkorvaistutteen. Viitattu 27.3.2012.
<http://www.satakieliohjelma.fi/kunlapsisaasisakorvaistutteen.htm>
- Sivonen, Ville 2007. Sisäkorvaistutteiden äänenkäsittely ja apuvälineet. Teoksessa Eeva Lehto & Marja Hasan & Ritva Parkas (toim.) Satakieliseminaari Jyväskylä 25.–26.09.2007. Helsinki: Satakieliohjelma, 53–58.
- Snellman, Susanne & Lindberg, Thomas 2007. Apua -kuulovammainen oppilas luokassani! 1. painos. Espoo: Studio Lindberg.
- Sorri, Martti 2000. Kuulovikojen tyypit, etiologia ja esiintyvyys. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovai-
 kutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus, 77–88.
- Takala, Marjatta 2005. Kuulovammaisuus. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. 2. painos. Helsinki: Finn Lectura, 25–42.

LIITTEET

Liite 1: Kirje tutkimushenkilöiden etsintään

Hei!

Olemme 4. vuoden viittomakielen tulkkiopiskelijoita Humanistisesta ammattikorkeakoulusta Kuopiosta. Tulevat opinnäytetyömme ovat osa Humanistisen ammattikorkeakoulun tekemää Kela-rahoitteista tutkimushanketta. Tutkimus kartoittaa mm. sisäkorvaistutteen saaneiden lasten ja nuorten tulkkauspalvelujen tarkoituksenmukaisuutta ja tulevaisuuden tarvetta.

Opinnäytetöitämme varten etsimme sisäkorvaistutteen saaneita nuoria henkilöitä, jotka olisivat kiinnostuneita osallistumaan hankkeeseemme. Etsimme

– 16–20-vuotiaita henkilöitä haastateltaviksi viittomakielen tulkkipalveluiden käytöstä vapaa-ajalla. Opinnäytetyössänini tavoitteenani on selvittää millaisissa tilanteissa sisäkorvaistutteen saaneet nuoret viittomakielentulkkauspalvelua käyttävät vapaa-ajallaan. Lisäksi tavoitteenani on kartoittaa heidän kommunikointitapojaan, heidän tyytyväisyyttään tulkkauspalveluun sekä heidän ajatuksiaan tulkkauspalveluiden parantamisesta juuri heille sopivaksi. Henkilöillä tulisi olla ainakin jonkin verran kokemusta tulkkauspalvelun käytöstä. (Yhteydenotot: Katja Pesonen)

– yläasteikäisiä nuoria, joita on tarkoitus haastatella kanssakäymisestä ja kommunikointitavoista kouluympäristössä. Opinnäytetyöni tavoitteena on kerätä sisäkorvaistutteen saaneiden nuorten omia mielipiteitä kommunikaatiosta ja siitä miten se kouluympäristössä toteutuu, lisäksi selvittää vähän nuorten omaa tietämystä eri kommunikaatitavoista ja kokevatko he olevansa kommunikaatitilanteissa tasa-arvoisia toisiin koululaisiin nähden. Olisi hyvä, jos ainakin joku haastateltavista käyttäisi viittomakieltä tai viittomia kommunikoinnin tukena. (Yhteydenotot: Laura Tuuliainen)

– haastateltavaksi 16–20-vuotiasta nuorta, jonka kommunikaatioympäristöä olisi myös mahdollista havainnoida arkipäivän tilanteissa. Henkilöllä tulisi olla hieman ko-

kemusta viittomien tai viittomakielen käytöstä. Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia nuoren sisäkorvaistutteen käyttäjän kommunikaatiotatapoja ja syitä valittuihin tapoihin. Tavoitteena on myös selvittää mielipiteitä viittomakielen ja puhutun suomen kielen käytöstä nuoren elämässä. (Yhteydenotot: Katariina Haikarainen)

Kaikki tutkimusmateriaali on luottamuksellista ja tutkimushenkilöiden tietoja tai vastauksia ei luovuteta muuhun käyttöön. Myöskään kenenkään henkilöllisyyttä ei paljasteta missään vaiheessa tutkimusta. Opinnäytetyömme valmistuvat keväällä 2012. Alustavasti olemme suunnitelleet haastattelujen ja havainnoinnin ajankohdaksi tammikuun. Toivoisimme mahdollisimman pikaista yhteydenottoa alla oleviin osoitteisiin.

Ystävällisin terveisin

Katariina Haikarainen	katariina.haikarainen@humak.edu
Katja Pesonen	katja.hovinmaki@humak.edu
Laura Tuuliainen	laura.tuuliainen@humak.edu

Liite 2: HAVAINNOINTIRUNKO

HAVAINNOINTI NRO.

Paikka:

Aika:

Tilanne:

Paikallaolijat:

Kesto:

Tutkimushenkilön kommunikaatiotapa/ -tavat:

Tutkimushenkilön sijoittuminen tilanteessa:

Muita huomioita:

Liite 3: HAASTATTELUKYSYMYKSET

TAUSTASTA

- Voisitko kertoa hieman ”kuulotaustastasi”. Milloin kuulon aleneminen huomattiin ja miten se kehittyi?
- Kuinka kommunikoit lapsena ja nuorena?
- Minkä ikäisenä aloitit viittomien/viittomakielen opiskelun?
- Millainen koulutausta sinulla on?
- Milloin implantointi tapahtui?

KOMMUNIKAATIOSTA YLEISESTI

- Mikä on pääasiallinen kommunikointimenetelmäsi? Käytätkö muita menetelmiä?
- Onko kommunikaatiotapojen käytössä tapahtunut muutoksia iän karttuessa ja eri elämän tilanteissa? (Millaisia muutoksia ja miksi?)

TYÖYMPÄRISTÖ

- Kerroit kommunikoivasi työkavereidesi kanssa puheella. Näin tapahtui myös työpaikan havainnointitilanteissa. Onko töissäsi tilanteita, jolloin käytät myös jotakin muuta kommunikaatiotapaa?
- Kuinka kommunikoit asiakkaidesi kanssa?
- Käykö sinulla viittomakielisiä asiakkaita?
- Minkä kommunikaatiotavan tunnet toimivimmaksi työympäristössä? Miksi?
- Oletko huomannut jonkin kommunikaatiotavan toimimattomaksi työympäristössä? (Minkä? Ja miksi se ei toimi?)
- Onko sellaisia tilanteita, joissa vaihdat kommunikaatiotapaa johonkin toiseen?(Jos on, miksi vaihdat ja mihin?)
- Kerroit käyttäväsi tulkkia joskus työhön liittyvissä koulutustilaisuuksissa. Millaisia etuja/hyötyjä koet saavasi tulkin käytöstä?

1.havainnointitilanne oli mielenkiintoinen vuorovaikutuksen kannalta. Paikalla oli sinun lisäksi kaksi työkaveria ja etäyhteyden päässä 1 henkilö.

- Millaiselta tämän tyyppinen vuorovaikutustilanne sinusta tuntui kommunikoinnin kannalta?
- Millaiselta tilanne tuntui sujuvan vuorovaikutustilanteen näkökulmasta?
- Millainen merkitys kyseisessä tilanteessa on sijoittumisella?
- Millaisia haasteita etäyhteyden käyttö tuo kommunikaatioon?

2. havainnointitilanne oli työpaikan yhteinen kahvihetki, jossa paikalla oli sinun lisäksi 8 työkaveria. Millaiselta tämä tilanne tuntui kommunikaation näkökulmasta?

- Millainen merkitys kyseisessä tilanteessa on sijoittumisella?
- Millaiselta tilanne tuntui sujuvan vuorovaikutustilanteen näkökulmasta?
- Tarkkailemissani havainnointitilanteissa paikalla oli aina useampia osallistujia. Miten tällaiset tilanteet koet kuuluvuuden kannalta?

VAPAA-AIKA

Koti

- Kerroit käyttäväsi kotona viittomakieltä avomiehesi kanssa. Mitä kommunikaatiotapaa/ -tapoja käytät muiden kanssa, esim. vanhempiesi, ystäviesi jne. kanssa?

Harrastukset

- Mitä harrastat vapaa-ajalla ja mitä kommunikaatiotapaa/- tapoja käytät tuolloin? Voitko antaa esimerkkejä näistä tilanteista?
- Minkä kommunikaatiotavan/tavat koet mieluisimmiksi?
- Millaiset vapaa-ajan tilanteet koet sujuvimiksi kommunikaation näkökulmasta?
- Kerroit käyttäväsi tulkkia joskus vapaa-ajalla. Millaisissa tilanteissa tilaat tulkin?
- Millaisia hyötyjä/etuja koet saavasi tulkin käytöstä vapaa-ajan tilanteissa?

1. vapaa-ajan havainnointitilanne oli lenkkeily järven jäällä. Paikalla oli kuuleva ystäväsi, viittomakielinen avomiehesi sekä viittomakielinen ystäväsi. Käytit vuorotellen

puhetta ja viittomakieltä kyseisessä tilanteessa. Myös tulkkasit viittomakielen ja puhutun suomen välillä.

- Millaiselta tämä tilanne tuntui kommunikaation näkökulmasta?
- Millaiselta tilanne tuntui sujuvan vuorovaikutustilanteen näkökulmasta?
- Mitä asioita otat huomioon tällaisessa vuorovaikutustilanteessa, kun paikalla on niin kuuroja kuin kuuleviakin ja käytetään kahta kieltä?
- Millaiselta valittu toimintapa tuntui?

2. vapaa-ajan havainnointi tapahtui kotonasi. Paikalla oli paikallisia kuuroja. Keskustelu tapahtui viittomakielellä.

- Millaiselta tilanne tuntui kommunikaation näkökulmasta?
- Millaiselta tilanne tuntui sujuvan vuorovaikutustilanteen näkökulmasta?
- Mitä asioita otat huomioon tällaisessa vuorovaikutustilanteessa, kun keskustelu on täysin viittomakielinen?
- Mitä hyötyjä/ etuja koet saavasi viittomakielellä keskustellessasi?

IMPLANTISTA JA KUULEMISESTA

- Onko sellaisia tilanteita, joissa haluat ottaa implantin pois?
- Kuinka kommunikoit silloin, kun istutteen käyttö ei ole mahdollista?
- Sisäkorvaistutteen tuomat hyödyt sekä haitat arkielämäsi kommunikaatioon?